

DERS ADI Kostüm Tarihi
ÜNİTE ADI Kostüm Tarihine Giriş
ÜNİTE NO 1
YAZAR Dr. Öğr. Üyesi NURCAN KUTLU

KOSTÜMÜN TANIMI VE DİĞER TERMİNOLOJİK TANIMLAMALAR

İlk çağdan günümüze kadar birçok faktörden etkilenerek, değişim gösteren giyinme, iklim şartlarından kaynaklanan korunma, örtünme ihtiyacı çevresel faktörler, toplumları oluşturan iç dinamikler(din, ırk, dil, gelenek-görenek vb.), birey olma sürecinde kişilik yapıları, beğenileri, yaşama ve düşünme tarzlarında ki değişimlerin etkisiyle kostüm-giysi, bedeni kuşatan ikinci bir ten olma fenomenini yaratmıştır. Kostüm kavramının etimolojik kökeni Latince, costuma kelimesinden gelenek, alışkanlık, davranış, vb. anlamlarıyla, elbise veya kıyafetler, özellikle farklı insanlar veya farklı sınıfsal yapıya ait insanlar tarafından farklı dönemlerde giyilen ayırt edici kıyafetler anlamında kullanılmıştır.

Günümüzde terminolojik olarak kostüm ve giysi kavramları birbiri içerisinde de geçerliliğini korumaktadır. Farklı terminolojik alanlarda ayırt edici kıyafetler anlamında sanatsal ifade aracı olarak tiyatro, dans, bale, sinema vb. alanlarda güncel bir terim olarak da kullanılmaktadır. Bu ünite de kostüm kavramı ve giysi kavramları kronolojik olarak tarihsel süreçte form anlamında değişim ve gelişim süreci detaylı olarak ele alınacak ve farklı kültürlerle olan etkileşimleri açıklanacaktır.

Tüm bu tanımlamalara göre kostüm kelimesinin anlamsal karşılığı olarak giysi, kıyafet ile eş anlamlı kullanıldığı görülmektedir. Tarihsel süreçte kostüm kelimesi dönemlerin özelliklerine, toplumsal ve kültürel değerlerin gelişimine göre anlamsal değişim sonrasında giysi ve kıyafet tanımlamaları ile devam etmektedir.

KOSTÜM VE GİYSİ TARİHİNİN KRONOLOJİK GELİŞİMİ

İlk çağlardan itibaren, duvar resimleriyle başlayan betimlemeler, mozaikler, freskler, heykeller, günlük yaşamda kullanılan eşyalar, tablolar, dokum eserler gibi maddi kültür öğeleri ile tarihsel olarak giysiler hakkında bilgi edinmek mümkün olmaktadır.

Arkeolojik kazılarda elde edilen verilere göre ilk çağdan itibaren yaygın bir giysi formu olan tunik uzun yıllar boyunca en temel ve yaygın görülen giysi formu olarak kabul görmüştür. Bu kabuldeki en önemli etmen doğa şartları ve insanlığın kültür oluşturmada geçen sürecin devamlılığı nedeniyle basit ve kullanışlı giyinme ihtiyacını karşılıyor olması düşünülmektedir. Tunik formu, insanlığın farklı coğrafyalarda oluşturduğu diğer uygarlıkların temel giysiler içinde de karşılık bulmaktadır.

İlk giysi formu olan tunik, iki adet dikdörtgen hayvan derisinden yapılır ve başın geçmesi için bir açıklık bırakılır. Açık kenarlardan kollar dışarı çıkarılır ve giysi bir kuşak-kemer ile belde bağlanır ya da giysiyi vücutta tutmak için yanlara ek bağlar yerleştirilerek kullanılırdı.

Mezopotamya Uygarlıklarında da tunik formu görülmektedir. Sümer Uygarlığı (MÖ 5300- MÖ 1940), Babiller (MÖ 1900- MÖ 539), Asurlar (MÖ 1250-MÖ 609). Kostüm tarihi açısından zengin giysi formları ve süsleme öğeleri yaratmış olan önemli uygarlıklardır. (Dünya Uygarlıkları Tarihi, Halil Ersin Avcı, 2019) Sümer uygarlığı kostüm tarihine, koyun ve keçi yünlerini işleyerek yapmış oldukları dokumaları, deriden yapılmış etek ve pelerinleri ve belden aşağıya ayak bileklerine kadar uzanan uçlarına saçaklar yaptıkları etekleri ile değer katmışlardır. Kaunake olarak adlandırılan etekler giyerlerdi. Kaunake'ler simetrik olarak düzenlenmiş uçları yuvarlatılmış yün veya keten kumaştan yapılmış kat kat püskül ve saçak detaylı eteklerdir.

Babil'de en önemli giysi formu tuniklerdi. Babil uygarlığına ait diğer bir giysi formu ise pelerinlerdir. Mısırdaki olduğu gibi Babillilerde kumaşa form vererek kullanıyorlardı. Kumaşı pilise yapıyor çeşitli süsleme teknikleri (püskül, saçak aplikeler vb.) ile süslüyorlardı.

Asurlular tunikler giyer ve şallara sarnarak giysiler oluştururlardı. Tunik terimi, baş ve kollar için üst kısımda açıklıklar bulunan T şekilli bir giysi için genel bir terimdir. Tunik erken Mezopotamya döneminin etekleri ve bol dökümlü giysilerinin yerini aldı.

Anadolu Uygarlıkları; Hititler (MÖ 2000-1200), Frigler (MÖ 1200- 700), Urartular (MÖ 900- 600). Hitit giysilerinin yapımında keten veya yün kullanılmıştır. Giysilerinde deriden yapılmış kemer veya kuşaklar kullanmışlardır. Ayrıca kısa kilt eteklerin yanı sıra kolları olan tunikler, erkeklere özgü öğelerdi.

Giysilerinde deriden yapılmış kemer veya kuşaklar kullanmışlardır. Ayrıca kısa kilt eteklerin yanı sıra kolları olan tunikler, erkeklere özgü öğelerdi. Öte yandan kadınlar elbise giyerken başlarına

fular benzeri bağlamalar yaparlardı.

Frigler, aynı topraklarda yaşayan Yunan halkı üzerinde de büyük etki sahibi olmuşlardır. Bu etkileşim sonucunda Frig kültürü, Roma ve Yunan kültürü içinde kendi etkisini de katmıştır. Tümülüslerde bulunan keten ve yünden dokuma kalıntıları Frig toplumunda gelişmiş bir tekstil bilgisine sahip olduklarını göstermektedir. Tunik ve pelerinler Friglerin kullandığı giysi formlarıdır.

Urartu merkezlerinden Karmir- Blur'da (Teişebani URU) karbonlaşmış hâlde elbise kalıntıları ve bir tuniğe ait eteklik ile çok ince yün iplik ve yumakları ele geçmiştir. Ayrıca yapılan analizlerde elbise kalıntılarının geometrik süslemelere sahip olduğu da görülmektedir. Urartu eserlerinin betimlemelerinde üç tip elbise tespit edilmiştir.

İndus Vadisi'nde Hint medeniyetin en erken dönemlerinden kalma heykel ve edebi eserler fazlaca olmasına rağmen, bilim adamları giyim stillerindeki değişiklikleri tarihlendirmekte ve zaman içinde belirli stillerdeki varyasyonları adlandırmakta zorlanmaktadır. Hint kıyafetlerindeki eğilimleri belirlemede bir başka sorun da, her biri kendine özgü bir tarza sahip olan ve ülkede yaşayan ve yaşayan farklı etnik ve kültürel grupların çok olmasında yatmaktadır. En eski Hint kıyafetleri, vücudun etrafına sarılan ve dikilmemiş kumaştan yapılmış giysiler olarak belirlenmektedir.

Çin kostüm tarihi, yerli Çin nüfusu 17. yüzyılda istilacı Mançu ırkı tarafından istila edilmesinden etkilenmiştir. Bu istiladan Çin ve Mançu zevklerinin farklı kaldığı tek yön kadın giyimi olmuştur. Çin kadın giyiminde temel öge boydan ayak bileklerine kadar inen uzun bir elbise ki elbisenin etek uçlarına kalın şeritler geçirilmiştir. Çin geleneksel kostümlerinin ana karakteristiği; sade bir kesime sahip olması ve mevsimlere göre farklı kumaşlardan yapılmış giysiler olmasıdır.

Mısır Uygarlığı en güçlü dönemini, MÖ 2700 ile MÖ 750'ye arasında yaşamış olan Eski Mısır Uygarlığı karmaşık ve güçlü bir medeniyet geliştirmiş aynı zamanda kostüm ve beden süslemesinde büyüleyici gelenekler yaratmıştır. Firavunlar ve üst sınıf için, elbisenin ana şekli, bele bağlanan ve dizlerine kadar uzanan basit bir etek olan schenti idi. MÖ 1500 yıllarda Mısırlı erkekler üst bedenlerine basit tunikler giymeye başladılar. En temel olarak, tunik, başın merkezinde bulunan bir açıklıktan giyilen uzun, dikdörtgen bir kumaş parçasıydı. Açık kenarları belde bir kemer ile tutturuluyordu. Eski Mısır tarihi boyunca kadınlar tarafından giyilen en belirgin ve önemli giysi, uzun bir keten elbise olan kalasiris idi. Antik Yunan döneminde yaşam, üç önemli uygarlık ile gelişmiştir. Minos, Mikenliler ve Antik Yunan dönemleri olarak sıralanabilir. Yunanlılar MÖ 4. yüzyıla kadar kıyafetlerini kesmediler ve dikmediler, bunun yerine, farklı elbise stilleri oluşturmak için ince dokunmuş bolca kullandıkları kumaşları bedenlerine dolayarak bir giysi formu oluşturdular. En belirgin Yunan kıyafetleri chiton veya tuniktir. İki farklı chiton stili geliştirildi: İyon chiton ve Dor chiton. Bu chiton erkekler ve kadınlarda kullanıyordu. Chiton yan ısıra Yunanlılar himation, peplos, chlamys, chlaina ve diplax olarak adlandırılan giysi formlarını da kullanmışlardır.

Roma imparatorluğunun giysi formları üzerindeki en büyük etki, Romalıların güçlenmesinden yüzlerce yıl önce İtalya'da gelişmiş bir toplum olan Etrüsklerden ve Yunanlılardan geldiği düşünülmektedir. Bununla birlikte, Roma kıyafetlerinin iki farklı tarafı vardı. Bir yandan, Roma giyim geleneği çok istikrarlıydı, baskın kıyafetler MÖ 509'da Roma Cumhuriyeti'nin kuruluşundan MÖ 476'da Roma İmparatorluğu'nun çöküşüne kadar aynı kaldı, ancak kıyafetleri yapmak için kullanılan malzemeler ve süsleme şekli büyük ölçüde değişti.

Bizans Dönemine ait giysiler hakkında bilgiler; mozaiklerden, fildişi oymalardan, ikonlardan ve el yazması kitaplardan elde edilmiştir. Pallium adı verilen ve sağ omuzda bir fibula ile tutturulan, başı örtecek şekilde uzun bir mor pelerin, T biçimli basit kesimli tunikler, maphorion adı verilen, başörtüleri kullanırlardı. Ayrıca toga ve stola da kullanmışlardır.

Ortaçağ adından da anlaşılacağı gibi, büyük bir geçiş çağıdır. Yaklaşık beş yüz yıl boyunca Avrupa çapında medeniyet yapıları sağlayan Roma İmparatorluğu 476'da yıkılarak, Romalıların barbarlar olarak adlandırdığı göçebe halk grupları Batı Avrupa'nın çoğunu kontrol altına almıştır. Ortaçağ'da elbiseler etnik ırk, cinsiyet, sosyal statü ve meslek belirleyicisidir. Kişinin giydiği elbiseye göre toplum içindeki rolü hakkında bilgi sahibi olunmaktadır.

Romanesk ve Gotik dönemi, şövalyelik dönemi olarak bilinir. Zırhlı giysiler ve omuzlara kadar uzanan zırhlı başlıklar bilinen giysilerdir. Bu dönemde insanlar vücuda oturan ve dikiş özelliği olan giysiler giymeye başlamışlardır. Modada yaklaşık 1100 ila 1500 arasındaki en büyük genel eğilim, giysilerin vücuda uygun hale gelmesidir. Cote-hardy, Houppelande gibi giysiler de bu değişime örnek olarak verilebilir. Yeniçağ bir keşif ve fetih çağıdır. 1453'te İstanbul'u fetheden Osmanlı İmparatorluğu bölgeye İslamiyet'i getirmiştir. Bu çağda Yeni Dünya, Amerika keşfedilmiştir. Amerika'nın keşfedilmesiyle Avrupalılar dünyaya yayılmış ve o döneme kadar birbirinden ayrı kalmış kıtalarla ortak bir tarih sürecine başlamışlardır. Rönesans terimi "yeniden doğuş" anlamına gelmektedir. 15. yüzyılda yükselen Rönesans, öğrenme, kültür ve ticaret olarak İtalya'da yeniden doğmaya başlamıştır. 15. yüzyıl, Batı modası anlayışımızın belirleyicilerinden olan kostüm ve kültürün doğasındaki dönüşümleri görmüştür.

Barok ve Rokoko Dönemi 17. yüzyıl gösterişli renklerin ve giysilerin var olduğu bir dönemdir. Görkem ve ihtişamın dönemi olarak ta bilinmektedir. 17. yüzyıl boyunca Avrupalılar tarafından giyilen kıyafetler, daha önce hiç olmadığı gibi moda eğilimlerinden etkilenmiştir.

19. yüzyıl öncesinde yaşanan ve yeni bir çağı başlatan Fransız Devriminin kaotik ortamının yarattığı dramatik değişiklikler giysiler içinde bir dönüm noktası olmuştur. Fransız Devrimi ile aynı zamanda giysilerle de otoriteye karşı çıkış yaşanırken, İngiltere de ise erkek egemen bir moda anlayışı hüküm sürmektedir.

20. yüzyılın İngiltere de Edward Dönemi ile başlayan ve iki dünya savaşının yaşandığı kaotik bir dönemdir. Bu dönemde gelenekçi anlayış sarsılırken sınıfsal ayrımlar ortadan kalkmıştır. Sanat, edebiyat ve müzikte heyecan verici yeni biçimler doğmuştur. Moda evlerinde tarz yaratan terzilerden yeni bir terminolojik kavram doğmuştur. Haute couture- Yüksek Moda kavramı ile Charles Frederich Worth Paul Poiret ve Erte dönemin tarz yaratan tasarımcıdır. Ve Paris modanın merkezi hâline gelmiştir.

Türk Giyim Tarihi; Osmanlı Devleti kostümlerinde Orta Asya ve Selçuklu giysilerinin etkisini görmek mümkündür. Osmanlı döneminde giysiler bir statü göstergesi olarak kabul edilmiştir. Osmanlı dönemi giysileri temel olarak yıllar boyunca farklı formlarda değişmek yerine geliştirilmiş ve zenginleştirilmiş bir anlayış ile günümüze ulaşmıştır. Osmanlı saray giyimi, 15.yüzyıldan itibaren Avrupa kostüm tarihine paralel olarak Osmanlı Devletini çöküşüne kadar olan zaman dilimi incelenecektir. Osmanlı Dönemi Batılılaşma hareketi ile başlayan süreç, Cumhuriyet Dönemi Atatürk Devrim ve ilkeleri ile kıyafet devriminin izlerinde dönemin moda anlayışı anlatılacaktır.

KOSTÜM VE GİYSİ TARİHİNDE FORMSAL ETKİLEŞİMLER-DEĞİŞİMLER

İlkçağ uygarlıklarından günümüze kadar uzanan süreçte kostüm -giysi formlarında belirgin değişimler olduğu görülmektedir. Basit T formu tunikler ilkçağ dan 20. yüzyıla kadar kostüm tarihinde daha karmaşık ve rafine bir hale dönüşmüştür. Tuniklerin boy uzunluğu, kol eklenmesi, belde kuşak ve kemer kullanılması, üzerinde süsleme detaylarının yer alması, farklı gereçler ile tutturulması (fibula) gibi estetik ve işlevsel giysi detayları ile günümüzde dahi kullanılmaya devam etmektedir. İşte bu süreçte bu değişimde rol oynayan ana etkenleri; sosyolojik, psikolojik, ekonomik, politik etkenler olarak saymak mümkündür.

KOSTÜM VE KÜLTÜR İLİŞKİSİ

Kültür sözcüğü Latince kökenli olup, dilimize Fransızca'dan geçmiştir. Latince'de cultura, toprağa bir şeyler ekip ürün almak, yani üretmek anlamına gelmektedir. "Kültür, öğrenilen dilde saklanıp korunan, eğitimle yeni kuşaklara aktarılıp aşılana bir muhteva" olarak tanımlanmaktadır. Kostüm- Giysi kültürü hakkında bilgiler antropolojik, halk bilimsel ve etnografik çalışmalar sayesinde edinebilmektedir. Eski topluluklarda, günümüzde olduğu gibi kültürel etkileşimler bulunmaktaydı. Teknoloji sayesinde bugün kolay olan iletişim eski zamanlarda o kadar basit değildi. Savaşlar, göçler, ticari ilişkiler, siyasi evlilikler ve yazı sistemlerinin uyarlanması yanı sıra sanatsal ve kültürel etkiler de temasları kültürlerin etkileşimini mümkün kılmıştır. Özellikle göç, farklı kültürler arasındaki karşılıklı etkilerde önemli bir rol oynamıştır.

DERS ADI Kostüm Tarihi
ÜNİTE ADI İlkçağ Uygarlıklarında Kostüm
ÜNİTE NO 2
YAZAR Dr. Öğr. Üyesi NURCAN KUTLU

MEZOPOTAMYA UYGARLIKLARINDA KOSTÜM

MÖ 3000 ve MÖ 300 yılları arasında, Dicle ve Fırat nehirleri arasındaki geniş bir bölge olan Mezopotamya'da gelişen medeniyetler, daha sonra Avrupa kültürüne hâkim olacak geleneklerin de temelini atmıştır. Mezopotamya'da birçok farklı toplum ortaya çıkmıştır. Mezopotamya uygarlıkları; Sümer Uygarlığı (MÖ 5300- MÖ 1940), Babiller (MÖ 1900- M.Ö. 539), Asurlar (MÖ 1250-M.Ö. 609) idi. Kostüm tarihi açısından ulaşılabilen bilgiler ışığında bu üç uygarlığın giysileri hakkında bilgi verilecektir. Mezopotamya giyim kültürüyle ilgili doğrudan bilgi bulunmamaktadır. Çivi yazılı belgelerde giysilerin adları geçmekte ve zamanın modasını gösteren ikonografide de kıyafetli insanlar betimlenmektedir. Giysilerde kadın veya erkek giysi ayrımında büyük farklar bulunmamaktadır.

Sümer Uygarlığı ve Giysi Özellikleri

Büyük medeniyetlerin ve dünya kültür mirasının temellerini atan Sümerler, tarih sahnesine diğer medeniyetlere nazaran daha erken çıkmıştır. Kaunake etekler tipik olarak saçak veya taç yaprağı şeklinde kesilmiş kumaş parçaları ile süslenmiştir. Saçak, Mezopotamya'da giyilen en temel iki kıyafeti süsledi: kaunake ve şal. Bu giysiler dokuma yün veya ketenden daha sonra zengin insanlar için pamuk veya ipekten yapılmıştır. Eteklerin ve şalların kenarlarından düz bir şekilde asılan veya karmaşık desenlere düğümlenen saçaklarla süslenmiştir. Kaunake etekler tipik olarak saçak veya taç yaprağı şeklinde kesilmiş kumaş parçaları ile süslenmiştir. Saçak, Mezopotamya'da giyilen en temel iki kıyafeti süsledi: kaunake ve şal. Bu giysiler dokuma yün veya ketenden daha sonra zengin insanlar için pamuk veya ipekten yapılmıştır. Eteklerin ve şalların kenarlarından düz bir şekilde asılan veya karmaşık desenlere düğümlenen saçaklarla süslenmiştir. Saçak, kaunake veya şalı oluşturan kumaştan kesilebildiği gibi giysinin üzerine dikilmiş ayrı bir parçada olabilir. Sümer kadınları erken dönem uygarlığında vücutlarının etrafına sarılmış ve sadece bir şal gibi görünen giysileri kullanmaktaydılar. Erkekler ve kadınlar oldukça süslü olan dikdörtgen şeklinde kumaş parçasını bedenlerine sararak omuzlarında bağlardı. Bu şallar genellikle uç kısım bordürlerinde çeşitli desenlerle süslenmiştir. Daha sonra geç dönem de Sümer kadınları genellikle saçak katmanlarını dikerek kapladıkları kıyafetler giydiler. Bu temel dikdörtgen form, uzun yüzyıllar boyu devam ederken daha sonra yaka ve bir kol açıklığı üzerinden değişik modeller oluşturuldu.

Babil Uygarlığı ve Giysi Özellikleri

MÖ 1894 yılına gelindiğinde, Babilliler Mezopotamya'da iktidara geldi. Babiller gelişen, organize bir toplum yarattılar. MÖ 1894'ten 1595'e kadar Babil egemenliği sırasında arkeolojik kanıtların yetersizliğine rağmen eldeki bilgiler Babil uygarlığının Sümerlere çok benzer etekler ve şallar giydiğini göstermektedir. Babiller'in giysilerinde kemer kullandıklarını ve bu kemerlerin göğüs altına doğru yükseldiği ve korsaj niteliği taşıdığı görülmektedir. MÖ 1894'ten 1595'e kadar Babil egemenliği sırasında arkeolojik kanıtların yetersizliğine rağmen eldeki bilgiler Babil uygarlığının Sümerlere çok benzer etekler ve şallar giydiğini göstermektedir. Ancak Babil egemenliği sırasında bazı erkekler, öndeki diz üstünden arkaya doğru eğimli bir etek giydiklerini gösteren kanıtlar, giysilerdeki püsküllü saçakların bu süre zarfında daha gösterişli hale geldiğini göstermektedir.

Asur Uygarlığı ve Giysi Özellikleri

Babil'in yıkılmasından sonra, Asur İmparatorluğu'nda giyilen kostümler, önceki tarzın sadece bir devamı niteliğindedir. Hem erkekler hem de kadınlar, omuzlarından neredeyse ayak bileklerine kadar kendilerini örtmek için omuzlarının üzerine ve bellerinin etrafına saçaklı şallar sardılar. Belde kemer

kullanmaya devam etmişlerdir. MÖ 1000 civarında Asur erkekleri kısa kollu kuşaklı dize kadar uzanan tunikler giymeye başladı. MÖ 7. yüzyılda Ninova’da bulunan Kral Asurbanipal’ı savaş arabasında betimleyen rölyefte; erkek figürlerinin kostümünde dirseğe kadar dar kollu uzun bir tunik giydikleri görülmektedir. Tunik genellikle desenli veya işlemeli kumaştan yapılmış ve başlarında uçları saçaklı bir eşarp sağ omzunu örtmektedir

ANADOLU UYGARLIKLARINDA KOSTÜM

Anadolu uygarlık tarihinde giysinin ve giyinmenin tarihinin dokumanın keşfedilmesi ile başladığı düşünülmektedir. Dokumaları birleştiren iğnenin bulunması ilkel terziliğin evrimidir. Anadolu uygarlıklarından kostüm tarihi açısından zengin kaynaklar sunan uygarlıklara değinilecektir. Bu uygarlıklar; Hititler (MÖ 2000-1200), Frigler (MÖ 1200- 700), Urartular (MÖ 900- 600)dir.

Hitit Uygarlığı ve Giysi Özellikleri

Hititler Hint-Avrupalı bir kavim olan Hititler, kuruluşundan itibaren, sanattaki Mezopotamyalı unsurlar kaybolarak, Anadolu’nun yerli sanatıyla birleşmiştir. Hitit giysilerinin temel özelliklerinde Mezopotamya bölgesindeki topluluklar ve Mısır uygarlığının etkisi görülmektedir. Tören ve bayramlarda farklı giysiler giyinmekte oldukları görülmektedir. Hitit giysilerinin yapımında keten veya yün kullanılmıştır. Giysilerinde deriden yapılmış kemer veya kuşaklar kullanmışlardır. Hitit giysilerinin yapımında keten veya yün kullanılmıştır. Giysilerinde deriden yapılmış kemer veya kuşaklar kullanmışlardır. Ayrıca kısa kilt eteklerin yanı sıra kolları olan tunikler, erkekler için özgü öğelerdir. Öte yandan kadınlar elbise giyerken başlarına fular benzeri bağlamalar yaparlardı. Arkeolojik yazılı kaynaklarda gömlek/tunik tarzı bir giysi formundan da bahsedilmektedir. Saray giysisi olarak görülen bu giysi formunda Mısır etkisi gözlemlenmektedir.

Frig Uygarlığı ve Giysi Özellikleri

Frigler, Eski Çağ’da Orta Anadolu’da yaşamış halklardandır. Hitit devletinin MÖ 1200 civarında yıkılmasından sonra muhtemelen Güneydoğu Avrupa’dan buraya gelmişlerdir. Herodot ve Strabon gibi Eski Çağ tarihçilerinin verdikleri bilgiler, dilbilim bulguları ve Güneydoğu Avrupa halkları ile aralarındaki maddi kültür benzerlikleri nedeniyle Friglerin Avrupa orijinli oldukları düşünülmektedir. Frig dönemi kadın giysileri için önemli bir eser ana tanrıça Kibele heykelidir. Tanrıça başında yüksek, birkaç katlı başlığı yani Polos’u ile gösterilmektedir. Frig uygarlığı geç Hitit ve Urartulardan etkilenmekle birlikte onlardan daha üstün bir uygarlık yaratmışlardır. Uzun bir elbise giymektedir. Elbisenin örgü veya dokuma çizgileri, dikey hatlarla gösterilmektedir. Elbisenin bel kısmında önde yarısı yatay ve sarkmış çizgilerle, diğer yarısı düz ve düşey pililerle gösterilmektedir. Frig erkek giysileri ise dize kadar uzayan kısa kollu tunik, tuniğin altına ise kısa çakşır ayaklarına ise kısa konçlu çizmeye benzeyen ayakkabı giymekteydiler. Literatüre Frig Başlığı – Attis Başlığı olarak geçen tepesi sivri, aşağıya sarkan uzantıları olan, iki kulağı da kapatan yumuşak görünümlü bir başlıktır.

Urartu Uygarlığı ve Giysi Özellikleri

Urartu Krallığı, Orta Demir Çağ’ında Önasya’da var olan güçlü devletler arasında yer almaktadır. Arkeolojik buluntular, yazılı kaynaklar ve betimlemeler Urartu giyimi hakkında bilgi edinilen kaynaklardır. Urartu merkezlerinden Karmir- Blur’da (Teişebani URU) karbonlaşmış hâlde elbise kalıntıları, bir tuniğe ait eteklik ile çok ince yün iplikler bulunmuştur. Ayrıca yapılan analizlerde elbise kalıntılarının geometrik süslemelere sahip olduğu da belirlenmiştir. Toprakkale’de ele geçmiş hadımağası heykelciği, Urartuların elbiselerin üç boyutlu tasviri olarak önemlidir. Söz konusu betimlemelerde üç tip elbise tespit edilmiştir. Bunlar; ayak bileklerine kadar uzanan tunik, diz kapağına kadar gelen tunik ve içte kısa bir tunik ile bunun üzerindeki uzun bir mantodan oluşan kıyafet betimlemelerinden bahsedilmektedir. Urartu giysileri hakkında bilgi edinilen kaynaklardan biriside madalyonlardır. Urartu madalyonları üzerindeki kadın figürleri üzerinde gösterişli giysiler betimlenmektedir. Başlarındaki başörtüleri bellerine kadar inmektedir. Başörtüleri üzerinde giysilerinde yer alan balıksırtı, spiral geometrik motifler kullanılmıştır. Bu motiflerin giysinin üzerine sonradan aplike edilen altın plakalar olduğu düşünülmektedir.

HİNT UYGARLIĞI VE GİYSİ ÖZELLİKLER

Hint uygarlığı, ülkenin coğrafyası kadar çeşitli halkların kültürlerine dayanmaktadır. Hint kıyafetlerinin tarihi geçmişine ait fazla bir bilgi olamamakla birlikte MÖ 2500 civarında İndus Vadisi’nde Hint medeniyetinin en erken dönemlerinden kalma heykel ve edebi eserler fazlaca olmasına rağmen, bilim

adamları giyim stillerindeki değişiklikleri tarihlendirmekte ve zaman içinde belirli stillerdeki varyasyonları adlandırmakta zorlanmaktadır. En eski Hint kıyafetleri, vücudun etrafına sarılan ve dikilmemiş kumaştan yapılmış giysiler olarak belirlenmektedir. Bu giysiler en çok pamuktan dokunmuş, ancak keçi kılı, keten, ipek veya yünden de yapıldığı görülmektedir. Hint kültürüne ait kıyafetlerden bazıları sari adı verilen bedene sarılı bir elbise, dhoti adı verilen bir çift pantolon, türban adı verilen bir baş giyiminden oluşmaktadır. Eski tarzlardan günümüze kadar Hintli erkek ve erkek çocuklar arasında en popüler olan iki stil tarzı vardır: dhoti ve kumaşı bel ve bacaklarının çoğunu örtmek amacıyla bel çevresine sarılan tarzıdır. Bu giysiler çoğunlukla erkekler tarafından giyilmektedir. Bu giysi formlarının yanı sıra MÖ 16. yüzyılda Moğol veya Müslüman egemenliği etkisiyle Hindistan'daki erkekler tarafından giyilen ve daha sonra erkek giyimini etkileyen bir ceket olan Jama ve Punjabi Suit- Salwar kameez görülmektedir.

ÇİN UYGARLIĞI VE GİYSİ ÖZELLİKLERİ

Çin tarihinde ülke hanedanlıklar ile yönetilmekteydi. Çin'in ilk hanedanı Xia Hanedanlığı (MÖ 2200-1800) idi. Shang Hanedanlığı (MÖ 1600-1046), Han Hanedanlığı (MÖ 206 ve İ.S. 25) Sui (581-618), Tang Hanedanlığı (618-907) ve Ming Hanedanlığı (1368-1644) en önemli hanedanlık dönemleridir. Çin geleneksel giyimlerinden en çok bilinen formları Shenyi (tek parça giyim) ve Mianfu (imparatorların ve kraliyet ailesi mensuplarının elbisesi) Doğu Zhou döneminde (MÖ 770-221) ortaya çıkmıştır. Hanfu'nun özelliği, uzun kollu, bol kesimli bir dış giysi olup shang (bir tür etek) benzemekte belde yeşim renkli kemer veya kuşakla tamamlanmaktadır. Diğer giysiler arasında Han-chaol, kısa bir tunik formunda olan bluz şeklinde yapılmış, boyu uzun ve arkasında belde büzgüleri bulunmaktadır. Haol uzun dar kollu, yanlardan yırtmaçlı, belde kemer kullanılan uzun bir elbisedir. Ma-coual ise geniş kollu kısa bir dış giysidir. Han-chaol, kısa bir tunik formunda olan bluz şeklinde yapılmış, boyu uzun ve arkasında belde büzgüleri bulunmaktadır. Genellikle bu bluzun ipek bir kumaşla tene yapışmaması için astarlanmıştır. Haol olarak isimlendirilen giysilerin ana özelliği; uzun dar kollu, yanlardan yırtmaçlı, belde kemer kullanılan uzun bir elbisedir. Ma-coual ise geniş kollu kısa bir dış giysidir. Çin geleneksel kostümlerinin ana karakteristiği; sade bir kesime sahip olması ve mevsimlere göre farklı kumaşlardan yapılmış giysiler olmasıdır. Çin saray kostümleri ipek kumaşlardan üzeri zengin bezemelerle zenginleştirilmişken halk daha basit ve gösterişsiz giysiler giyinmektedir. Ayrıca dinsel veya geleneksel seremonilerde ise farklı giysiler giyilmekteydi.

DERS ADI Kostüm Tarihi
ÜNİTE ADI Antik Mısır'da Kostüm
ÜNİTE NO 3
YAZAR Dr. Öğr. Üyesi NURCAN KUTLU

ANTİK DÖNEM MISIR TEKSTİLLERİ

Mısır'da en eski dokuma örnekleri, MÖ 1400-1300 tarihlerine ait IV. Tutmosis'in mezarından çıkarılan giysi parçalarıdır. Mısır'da bulunan en eski tapestry kalıntıları, firavunlar dönemine ait olmasına rağmen bu dokumalar sanatsal anlamda ancak Hıristiyanlık döneminde geliştirilmiştir.

Özellikle mumyalama işleminde kullanılan kumaşların incelenmesi sonucunda bunların çok ince dokumalar olduğu ve dönemin teknolojisi bugün ile karşılaştırılınca dokumada ki incelikli işçiliğin önemi ortaya çıkmaktadır.

3. yüzyılın başında Mısır'da tapestry tekniğiyle süsleme giysilerde ve diğer tekstil ürünlerinde çokça görülmeye başladığı bir dönemdir. Bu dönem 12. yüzyıla kadar devam etmişse de 4.yy'da Roma İmparatorluğunun hâkimiyeti sona erince Müslüman-Arap saldırıları sonucunda bir gerileme dönemine girmiştir. Mısır'da Hıristiyan koptlar dokuma tekniğine birçok yenilik getirmiştir.

Kopt dokumalarının ayırt edici özellikleri MS III. yüzyıldan itibaren teknik, malzeme ve işçiliğinden anlaşılmaktadır. MS IV. ve V. yüzyıllarda kopt dokuma sanatında Antik dönemin izleri görülmektedir. Helenistik desenler, Doğu etkisini, Suriye, İran ve Hindistan sanatı özelliklerini sentezleyerek ustalıklı kullanmışlardır.

ANTİK DÖNEM MISIR GİYSİLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Yüzyıllar boyunca sanat, mimari ve kostüm tarihine ilham kaynağı olan Mısır kültürüne ait yazılı ve görsel bilgilere freskler, mezar hazineleri, mumyalar, eski yazıtlardan ulaşılmaktadır. Mısır'da Tutankamon'un mezarının bulunması Mısır kostümleri konusunda pek çok bilgiye ulaşılmıştır.

Antik dönem Mısır giysilerinin en temel özelliği beyaz ketenden yapılmış olmasıdır. Beyaz, Mısırlılar arasında saflığı simgeleyen kutsal bir renktir. Ketene, adı verilen bir bitkinin liflerinden yapılan kumaş geliştirilen dokuma tekniği ile ileri bir seviyeye ulaşmıştır. Mısır iklimine uygun rahatlık sağlayan hafif bir kumaştır. Ayrıca, özellikle Orta Krallık'tan başlayarak (MÖ 2000–MÖ 1500) hem erkeklerin hem de kadınların kıyafetlerini süsleyen kıvrımlara nişasta ile form vermede kolaylık sağlamaktaydı.

Antik Mısır tarihinde giyim tarzları çok az değişikliğe uğramış, yeni tarzlar ortaya çıktığında bile eskileri ile bir arada kullanılmıştır. Bunda en önemli etkenin iklim olduğu düşünülmektedir. İklim koşulları nedeniyle giysilerdeki en önemli özellik nefes alabilen ve hafif kumaşlar olmasıdır. Mısır giysilerinde meslekler ve günlük olaylar giysi formlarını ve giysilere ait desen özelliklerini etkilemiştir.

Mısır giysilerinin en önemli özelliklerinden birisi de kumaşı pili yapmayı öğrenmiş olmalarıdır. Kesim ve tarzları ile birbirine benzer formlar kullanılmış olmasına rağmen kumaşa verdikleri drape ve piliseler ile görsel farklılık yaratmışlardır. Pilise tekniğinin başlangıcı MÖ 3000 yıllarında keten dokumaları Nil nehri yataklarında sıcak taşlarla arasında presleyerek oluşturulmasıyla başlamıştır. MS 2000 yılının ikinci yarısından sonra ipek ticaretinin başlaması ile Mısır mezarlarında ipeğin izlerine rastlanmaktadır.

Kumaşların yanı sıra derileri, leopar kürkleri rahipler ve firavunlar tarafından giyilmekteydi.

Mısırlı Firavunlar ve aristokratlar çok çeşitli başlıklar giymişlerdir. Mısırlılar kendilerini iklimin sıcaklığından korumak için sık sık peruk takarlardı ve muhtemelen aynı nedenle başlıklar takarlardı. Nemes adı verilen başörtüsü takarlardı.

Erkeklerin giysileri daha rahat hareket etmelerini sağlarken, kadın giysileri hareketi kısıtlayıcı dar tarzda tasarlanmıştır. Giysiler aynı zamanda Antik Mısır toplumunun katı hiyerarşik yapısını da yansıtmaktaydı.

ANTİK MISIRDA GİYSİ FORMLARI

Mısır giysileri hakkındaki bilgi edinme kaynaklarına bakıldığında neredeyse tamamen kralların ve soyluların mezarlarından çıkarılan hiyeroglifler ve maddî eser kalıntılarının incelenmesinden öğrenilmiştir. Bazı tarihçilerin Mısır kıyafetleri hakkındaki bilgimizin gerçekliğe mi yoksa idealize edilmiş imgelere mi dayandığını düşüncesini sorgulamasına neden olmuştur. Bu düşünceye iten sebep hiyerogliflerin giysilerin mümkün olan en iyi resmini sunması, renkleri daha parlak hale getirmesi günümüz moda dergilerindeki fotoğrafları gibi estetik görünmesinden kaynaklanmaktadır. Mısır giyim tarzını; yüzyıllar boyunca çok az değişiklik göstermesinde kostüm alışkanlıklarının, sık değişen giyim

tarzları ifade eden bir moda anlayışı yerine sürekli olarak basit, güzel ve kalıcı bir stil duygusunun sembolü olarak düşünülmelidir. Eski Mısır giysi formları dört ana grupta incelemiştir: En eski ve yaygın giysi formları, tunik ve elbise çeşitleri, orta devirlerin tipik kalasiris elbiseleri, geç devirlerde giyilen pelerinli veya pelerinsiz etekler, son dönem giysilerinde vücudu saran drapeli şallar ve pileli eteklerdir.

Tunik

En temel ve basit giysi formu olarak tunik, başın merkezinde ve kolların geçeceği bir açıklığın bulunduğu uzun, dikdörtgen bir kumaş parçasından oluşmaktadır. Giysi formunun şekilsel resmi T'dir. Açık kenarları bir kemer ile belde toplanmaktaydı. Tunik genellikle bir schenti –şenti ile birlikte giyilirdi. Mısırlıların omuzların geniş görünmesine neden olacak şekilde, genellikle dışa doğru kıvrılan kolalı kısa kollardan oluşan tunikler giyerlerdi. Diğer keten giysiler gibi, genellikle beyazlatılmış keten kumaştan yapılan tunik pililer, drapel ve kıvrımlarla süslenmekteydi.

Kalasiris

En eski hâliyle kalasiris, boynun arkasına iki şeritle tutturulmuş, yandan dikişli, bedene sıkıca oturan dar elbiseydi. Ön tarafta şeritler göğüs üstünde çapraz tutturulmaktadır. Elbisenin daha sonraki zamanlarda yeni tarzlarında ise tek omuzda şerit bulunmaktaydı. Elbisenin daha sonraki zamanlarda yeni tarzlarında ise tek omuzda şerit bulunmaktaydı. Kostüm tarihçileri, kalasiris tasvirlerinin idealize edilmiş görüntüler olabileceği konusunda tezleri bulunmaktadır. Tarihçiler, Mısırlı terzilerin bedenlerine mükemmel şekilde uyan giysiler dikip dikemeyeceğinden şüphe etmektedirler. Bunu düşünme nedenleri ise böyle dar giysiler dikmek büyük bir beceri gerektirmekte ve Mısırlıların bu tür giysileri yaratmak için gereken bilgiye sahip olduklarını kanıtlayacak çok az kanıt bulunmaktadır.

Schenti

Schenti veya kilt Eski Krallık'ın ilk zamanlarında (MÖ 2700- 2000), Yeni Krallık döneminde (MÖ 1500 - 750) Schenti en basit hâliyle, kalçaların etrafına sarılan ve bir ucu sıkıca sarılmış bele sokularak ya da kemer takılarak yerinde tutulan dikdörtgen bir kumaş parçasından oluşmaktadır. Schenti ye ait bilgilere Mısırlı soyluların iyi korunmuş mezarlarındaki hiyeroglif veya duvar resimlerinden ulaşılmaktadır. İlk schenti'nin deri veya hayvan postlarından yapıldığı daha sonra keten kumaşında tercih edildiği düşünülmektedir. Schenti'nin temel formu, eski Mısır'ın iki bin yılı aşkın tarihi boyunca dikkate değer ölçüde aynı kalmıştır. Bununla birlikte, bu temel formdan pek çok farklı formu yaratılmıştır.

Peştamal ve Etekler

Peştamal çok basit bir giysiydi ve Eski Krallık döneminde (MÖ 2700-2000) giyilmeye başlanmıştır. Çoğu zaman bele sarılmış keten kemerden oluşmakta ve bazen de peştamalin sarkan kısmı bacakların arasından geçirilerek kemerin arkasına sıkıştırılmaktaydı. Bazı işçiler tek parça deriden yapılmış peştamallarda giyinmekteydi. Bir kenarının her iki ucundan uzanan deri iplerle üçgen şeklindeki parça bele bağlanmakta ve üçgenin ucu bacaklar arasına çekilerek arkadan bağlanmaktaydı. Üç bin yıl boyunca temelde aynı kalan birçok Mısır giyim tarzının aksine, peştamal zamanla eteğe dönüşmüştür. Mısır tarihinin Orta Krallık döneminden (MÖ 2000- İ.Ö 1500) hiyeroglifler, erkek işçileri bir kemerle bellerine bağlanmış kısa bir etekle resmetmektedir. Bu form soylular ve üst düzey yetkililer tarafından giyilen schenti'ye benzemektedir.

ANTİK DÖNEM MISIR AKSESUARLARI

Eski Mısırlılar görünüşlerine çok önem veriyorlardı. İnce dokumaları sade fakat gösterişli aksesuarlarıyla bedenlerine büyük özen göstermişlerdir. Soylu Mısırlılar hem erkek hem de kadınlar kendilerini tıraş etmekteydiler. Kafasında ve yüzünde tıraş olmanın asaletin bir işareti olduğuna inanan üst sınıf Mısırlıların mezarlarında bulunan bakır tıraş bıçakları, temiz tıraşlı kalmanın önemini ortaya koymaktadır. Giysilerde olduğu gibi saçlarda da sosyal bir statü kaygısı bulunmaktaydı. Saç biçimleri toplum içindeki konumlarına göre yapılmaktaydı. Temizlik endişesi ile saçlarını tıraş edip gerçek saç ve yünden yapılmış peruklar takarlardı.

Mısırlı firavunlar ve aristokratlar çok çeşitli başlıklar giymişlerdir. Mısırlılar kendilerini iklimin sıcaklığından korumak için sık sık peruk takarlardı ve muhtemelen aynı nedenle başlıklar takarlardı. Peruklar ve değişen saç şekillerine ek olarak, Mısırlılar farklı tipte şapka ve başlık taktılar. Firavun hükümdarlar, pschent olarak bilinen kendine özgü çift taç takıyordu. Belirli törenler için şapkalar giyilmekte tören şapkalarının birçoğu kapüşonlu olan kutsal sayılan kobra uraeus figürü ile süslenmiştir. Ayrıca Nemes adı verilen başörtüsü takarlardı. Bu sert keten başlık, çoğu zaman yanlara ve omuzlara asılan kanatlara sahipti. Nemes başörtüsü genellikle parlak renkli yapılmaktaydı. Firavunlar ayrıca Mavi Taç veya khepresh olarak bilinen bir başlık takarken tasvir edilmiştir. Mavi renkli ve ön kısmında alında kutsal uraeus-kobra süsü ve arkasında sarkan iki uzun şerit bulunmaktaydı.

Eski Mısır halkı çoğunlukla sade tasarımlı düz beyaz keten giysiler giyerken, en dikkat çekici takılardan ikisi; cam, değerli taşlar, altın ve sırlı seramikten yapılmış yaka pektorallerdi. Bu boncuklar, farklı uzunlukta birden fazla ip üzerine dizilmekte ve daha sonra, kullanıcının omuzlarını ve göğsünü parlak renkle kaplayan geniş, yarım daire biçimli bir yaka oluşturmak için boynun etrafındaki bir halkaya

bağlanmaktaydı. Yaka pektoralı hem erkekler hem de kadınlar tarafından giyiliyordu. Antik Mısır döneminde, ayakkabı kullanımına dair bilgi bulunmamaktadır. Hiyeroglif mezarlarda bulunan duvar resimleri firavundan yalınayak çalışan işçiye kadar tüm sosyal statüdeki insanları betimlemektedir. Sandaletler ayakları sıcak çöl kumundan korunurken aynı zamanda açık üstleri ayakların serin kalmasına izin vermektedir. Soylular ve firavunlar, yüksek memurlar, krallar ve kraliçeler tarafından giyilmiştir.

DERS ADI Kostüm Tarihi

ÜNİTE ADI Antik Yunan'da Kostüm

ÜNİTE NO 4

YAZAR Dr. Öğr. Üyesi NURCAN KUTLU

ANTİK DÖNEM YUNAN TEKSTİLLERİ

Antik dönem Yunan uygarlığının tekstil ve giysilerine ait verilere heykellerden, fresklerden ve çeşitli amaçlarla kullanılan çömleklerden kısmen de metinlerden ulaşılmaktadır. Giysilerde kullanılan kumaşlar emek yoğun bir üretim süreciyle üretilen kumaşlardan yapılmaktadır.

Girit Uygarlığında kumaş ve boya hazırlama renk tonlarını oluşturma ve tekstillerin boyanması bir aile mesleği gibiydi. Bitkisel pigmentlerin yanı sıra Doğu Girit'te bulunan kabuklu deniz hayvanlarından elde edilen mor rengi kullanılmaktaydılar. Ayrıca Girit sakinlerinin yünü işledikleri de bilinmektedir. Herodot zamanında (MÖ 500) ülke halkı koyunyününden yapılmış giysiler giymekteydiler. Bu yünün kullanımı Dorların dağlı kökenlerinden kaynaklanmaktaydı. MÖ 500'lü yılların sonunda, yün işlemede işbölümü bulunmaktaydı. Genelde beyaz dışında renkli yün kullanılıyordu. Herodot'a göre sıradan insanlar koyu renkli pas kırmızısı veya kırmızısı kahverengi renkli pelerinleri giymekteydi.

Keten lifini ve kumaşını kullanmayı Karyalılardan, onlarda Mısır'dan Filistin ve Suriye yoluyla temin etmiş olan İyonyalılardan öğrenmiş ve Yunanistan'da kullanılmaya başlanmıştır. Platon'un karakterlerinden biri bize bunun da Sicilya'dan getirildiğini söylemektedir. "İncelik ve hafif kumaştan, elle düzenlenen pililer hazırlanmakta, sonra malzemeyi birkaç kez büküp iki ucundan bağlayarak oluşan ilginç bir plise sistemini keşfetmişlerdir".

ANTİK DÖNEM YUNAN GİYSİLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Antik Yunan'da giyim tarihi zenginliğini üç önemli medeniyetin köklerinden almaktadır. Minoslular, Mikenliler ve Eski Yunanlılar. Bu medeniyetlerin her biri sofistike giyim gelenekleri yarattı. Bu medeniyetler için giyim sadece vücudu örtmek ve korumak değil aynı zamanda kullanıcının güzelliğini süsleyip zenginleştirmektir.

Genel olarak Yunan kostümü, Roma giyim tarzından temelde farklı değildi. Vücudun etrafına çeşitli şekillerde sarılan ve yine çeşitli şekillerde kemerler veya iğneler kullanılarak sabitlenen büyük bir kumaş parçasından oluşmaktaydı. Kumaş, Minos kültürü gibi diğer kültürlerde veya Rönesans'tan itibaren Avrupa'da olduğu gibi kesilip dikilmemiştir. Bu kostümler vücudun etrafına sarılan büyük, dikdörtgen kumaş parçası kıvrımlarla dökümlü görünümüyle Roma'da ve Yunanistan'da hareket özgürlüğü hissi veriyordu. Minos kültürünün kalıntıları, giyim tarzlarının çoğunu benimseyen Mikenliler etkiledi. Kadın kıyafetlerini Minos kıyafetlerinden ayırt etmek özellikle zor olmaktadır.

ANTİK YUNAN'DA GİYSİ FORMLARI

Antik Yunan'da kostümlerin basit ve sade bir tarzda yapıldığı dikiş tekniklerini ise çok az kullandıkları görülmektedir. Bunda en büyük etkenin ince ve kaliteli dokumalar yapmaları ve bunları kesip dikmedikleri düşünülmektedir.

Yunan sanatından pek çok örnekte de görülebileceği gibi, eski Yunanlılar çıplak vücudun güzelliğine büyük bir hayranlık duyuyorlardı. MÖ 700'lerde Yunan toplumu, lüks dokuma giysiler ve dekoratif takılar giyen zengin bir sınıfın hâkimiyetindeydi. MÖ 146'da Romalıların işgaline kadar, Yunanlılar birkaç farklı kıyafet geliştirdiler. En belirgin Yunan giysisi chiton veya tuniktir. İki farklı chiton tarzı geliştirildi. İyon chitonu ve Dor chitonu, erkekler ve kadınlar için farklı uzunluktaki tarzlarıyla birbirinden farklılaşmaktadır. Giysinin daha hacimli görünmesi için büzgüler ve drapeler yapılmıştır. Chitonun üzerine Yunanlılar himation, chlamys, chlaina ve diplax gibi çeşitli dış giysileri giymekteydiler. Bu bol dökümlü giysiler antik bir moda yaratmış olsa da MÖ 400'ncü yüzyılda hem kadınlar hem de erkekler U veya V yakalı dikilmiş tunikler giymeye başladılar. Yunanistan eyaleti olan Attika'daki bir tapınakta çeşitli tunik tarzlarının ortaya çıkmasıyla giysi formları hakkında bilgilerimiz farklılaşmıştır.

Chlamys

MÖ 700 ve MÖ 100'ncü yıllar arasında genç Yunan erkekleri tarafından giyilen en yaygın pelerin olan klamis, yalnızca erkekler tarafından giyilen eski Yunan giysilerinin birkaç parçasından biriydi. Çoğu Yunan stili gibi, bir omzuna bir iğne ile tutturulmuş tek bir dikdörtgenden yapılmış kısa bir pelerindi. Kaba yünlü kumaştan dokunan klamis, Yunan erkeğine hareket özgürlüğü verirken, kullanıcıya hava şartlarından koruma imkanı sunmuştur.

Chiton

Dikdörtgen bir kumaşı vücuda dolayıp, bir veya iki omuza fibula veya iğne ile, belde ya da göğüs altından kemer ile tutturulan tunik.

En belirgin Yunan giysisi chiton-kiton veya tuniktir. İki farklı kiton tarzı geliştirildi. İyon kitonu ve Dor kitonu, erkekler ve kadınlar için farklı uzunluktaki tarzlarıyla birbirinden farklılaşmaktadır.

Chlaina ve Diplax

Öncelikle kadınlar tarafından giyilen iki dış giysi biçimiydi. Her ikisi de korunma amaçlı vücudun etrafına sarılan pelerin türleriydi. Chlaina-klaina, genellikle uzun kumaşı kalçalarının etrafına koruyucu bir üst etek olarak, genellikle giydikleri kiton veya tunik üzerine örten kadınlar tarafından giyilirdi.

Himation-Himasyon

Hem Yunanlı erkekler hem de kadınlar, MÖ 600'den itibaren himation-himasyon adı verilen manto denilebilecek özellikte bir dış giysi giyorlardı. Çeşitli boyutlarda yapılmış olmalarına rağmen, açıklamalar genellikle vücudun etrafına çeşitli şekillerde düzenlenmiş büyük dikdörtgen kumaş parçasıdır. Gevşek bir şekilde dokunmuş kalın yünden yapılmıştır.

Peplos

Peplos, MÖ 600 başlarına kadar antik Yunan kadınları tarafından giyilen basit, kolsuz bir dış giysidir. Birçok Yunan giysisi gibi peplos, zarif bir şekilde tunik benzeri bir pelerin haline gelmek için belirli şekillerde katlanıp tutturulmuş büyük bir dikdörtgen dokuma kumaştan oluşmaktadır.

Peştamal Etekler- Önlükler

Yaklaşık MÖ 1600-3000 de Yunanistan da ve Girit'te yaşayan Miken ve Minos erkeklerinin genellikle üst vücutlarını çıplaktı. Bu tavır nedeniyle peştamal-etek ve önlükler Yunan toplumunda işçilerin giydiği bir giysi halini aldı. Bu giysiler zaman içerisinde iç giyime dönüşmeye başladı.

ANTİK DÖNEM YUNAN AKSESUARLARI

MÖ 1200'den 146'ya kadar Yunanistan'da giyilen en yaygın iki şapka türü pilos ve petasos dur.

Pilos

MÖ 1200'den 146'ya kadar Yunanistan'da giyilen en yaygın iki şapka türü pilos ve petasos dur. Keçe şapkaların yapımında kullanılan en yaygın malzemeydi. Keçenin yanı sıra deri ve hasır gibi başka malzemeler de kullanılırdı. Yunanistan'ın birçok bölgesinde, yuvarlatılmış ağızlı konik formda farklı keçe şapkaya dair kanıtlar keşfedilmiştir. Bu şapkalar çalışan erkekler tarafından giyilirdi. Askerler ise miğferlerinin altına giyerlerdi. Her bölgede şapkalar genellikle giyildikleri coğrafi bölgelere göre isimlendirildi.

Petasos

Petasos olarak bilinen daha büyük bir şapka, Yunanlıları özellikle seyahat ederken yağmurdan ve güneşin sıcaklığından korumaktadır. Petasos, alçak taçlı, geniş kenarlı bir şapkaydı ve onu takan kişinin kafasına sabitlemek ya da ihtiyaç duyulana kadar kullanıcının sırtına asmak için bir kayışı vardı. Petasosun ağız birkaç farklı biçimde şekillendirilebilmekteydi.

Sakkos

Yunan kadınları, MÖ 500'den itibaren çeşitli formlarda başlıklar ve şapkalar kullanmaktaydılar. Şapkalarının kanıtı, heykelerde ve döneme ait yazılarda bulundu. Pek çok kişi sakkos adı verilen bir tür şapka giydi. Antik Yunan döneminde kadınlar başlarının etrafına iki defa doladıkları eşarplar kullanmaktaydılar. Klasik tarzda bir şapka olan sakkos püskül ya da filelerle saça tutturulmaktadır.

Sphendone

Sphendone adı verilen daha küçük bir sakkos, topuzun alt kısmını arkada örten, ancak topuzun üst kısmını açığa çıkaran başın etrafına sarılmış bir fulardı.

Fibula

Günümüz çengelli iğnelere benzeyen ve giysileri omuzda tuturmaya yarayan gösterişli iğne. Eski Yunanlılar giysilerini fibulalarla birleştirmektedirler. Çengelli iğneye benzeyen fibulalar, Yunanlıların vücutlarının etrafına sardıkları büyük kumaş panellerini bir arada tutardı. Aynı zaman da giysilerin vücuda oturmasını sağlamaktaydı. Fibulalar daha sonra dekoratif süsleme unsuru haline gelmiştir.

Metal Kemer-Kuşak

Kuşaklar, kadınların bellerinin ince görünmesi için bele bağlanmış veya beline sarılmıştır. Eski zamanlarda kuşak, uzun, bol dökümlü giysiler veya kısa, bol kıyafetleri bel hattında tutan birçok kostümün çok kullanışlı bir parçasıydı. Kemerler ise dekoratif unsurları zengin olan bir çeşit takı gibiydi. Kemerler genellikle kumaştan yapılırdı, ancak bazen metalden yapılır, değerli taşlar ve boncuklarla da süslenirdi.

Sandalet

Erken Minos ve Miken ve Eski Yunanda erkek ve kadınlar çoğunlukla çıplak ayakla dolaşıyorlardı. Ancak dış mekân giyimi için çeşitli sandaletler, ayakkabılar ve botlarda giyinmekteydiler. Yaklaşık MÖ 800- MÖ 146 yılları arasında yaşayan ilk Yunanlıların farklı sınıflara ait halkı içeride çıplak ayakla dolaşırken, bir eve veya tapınağa girerken ayakkabılarını çıkarıyorlardı. Sandalet, ayağa kayışlarla tutturulan bir tabandan oluşan basit bir ayakkabıdır. Yunanca "sandalon" kelimesinden gelmektedir. Eski Yunanlılar ait bir ayakkabı tarzı olmasa da pek çok türden deri tasarlayıp sanata dönüştürdüler. Erkekler ve kadınlar için çok çeşitli sandalet tarzı geliştirmişlerdir.

DERS ADI Kostüm Tarihi
ÜNİTE ADI Antik Roma'da Kostüm
ÜNİTE NO 5
YAZAR Dr. Öğr. Üyesi NURCAN KUTLU

ANTİK DÖNEM ROMA TEKSTİLLERİ

Roma dönemi giysilerinin geniş kumaş parçalarından yapılıyor olması nedeniyle siparişe göre kumaş dokunmaktaydı. Kumaşın boyutuna göre çözgü iplerinin kullanıldığı tezgâhlarda üretiliyordu. Roma aile yapısında eşin, ya da evdeki hizmetkârın dokuma bilmesi hayranlık duyulan bir özellik olarak görülmekteydi. Dokuma sanat olarak görülürken Roma imparatorluğu sınırları genişledikçe zenginleşen Romalılar dokumayı artık zanaat olarak görmeye başladılar.

Kadın kostümünde formdan ziyade malzeme ve renk olarak erkek giysilerinden ayrılmaktadır. Kadınlar keten ve yün yerine, daha hafif, daha yumuşak malzemeler özellikle Hindistan'dan gelen pamukları ve en önemlisi Roma'ya İmparatorluğun kara yollarından ya da Hintliler ve daha sonra Mısırlı tüccarlar aracılığıyla deniz yoluyla ulaşan ipek kumaşları tercih etmeye başlamışlardır. Dokuma kumaşların boyanmasında daha çok açık veya koyu mavi, sarı ve kırmızı renk tercih edilmekteydi.

ANTİK DÖNEM ROMA GİYSİLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Antik Roma dönemi giysileri temelinde Yunan dönemi giysilerinden alınmış unsurlar eklenerek tasarlanmıştır. Yoğun bir şekilde drape ve pililer kullanılmış, bu görünüm zenginliğin gücü anlamına gelmekteydi. Diğer uygarlıklarla yaptıkları ticaret sayesinde Romalılar, genişledikleri yıllar boyunca fethettikleri çevre halklardan da büyük ölçüde etkilendiler. Günümüz Fransa'sında yaşayan Galyalılarından, modern pantolon gibi bir giysiyi miras aldılar ve Uzak Doğu'daki ticaret, ipek ve değerli taşları kullanmalarına olanak sağlamıştır.

Roma kıyafetlerinin iki farklı yönü bulunmaktaydı. Bir yandan, Roma giyim geleneği oldukça istikrarlı ve baskın giysi formları bulunuyorken diğer yandan Cumhuriyeti'nin kurulduğu zamandan MS 476'da Roma İmparatorluğu'nun çöküşüne kadar giysilerin yapımında kullanılan malzemeler, formlar ve dekore edilme biçimleri büyük ölçüde Yunan, Etrüsk ve Mısır medeniyetlerinin de etkisi gözlemlenmektedir.

Roma dönemine giysi formları hem kadınlar hem de erkeler tarafından giyilmekteydi. Giysiler birbirinden çok farklı olmasalar farklı isimler verilmekteydi. Roma giysilerinin en önemli parçaları; toga, dalmatica, palla, stola ve tunica dır.

ANTİK ROMA GİYSİ FORMLARI

Roma dönemine giysi formları hem kadınlar hem de erkeler tarafından giyilmekteydi. Giysiler birbirinden çok farklı olmasalar farklı isimler verilmekteydi. Roma giysilerinin en önemli parçaları; toga, dalmatica, palla, stola ve tunica dır.

Toga

Antik Roma'nın kostüm geleneklerini temsil edecek bir giysi seçmek zorunda olsaydınız, bu giysi toga olurdu. MÖ 753 yılında Roma şehrinin ilk kuruluşundan kalma Romalı erkeklerin heykel ve resimlerinde görülebilir. MS 476'da Roma İmparatorluğu'nun çöküşüne kadar Roma Cumhuriyeti yıllarında (MÖ 509-27) , Romalılara genellikle gens (kabile) togata veya toga halkı deniyordu. Toga, şüphesiz antik dünyanın en iyi bilinen giysisidir.

Toganın kökleri Etrüskler ve Yunanlılar tarafından giyilen giysilere dayanmaktadır. Yunanlılar himation adı verilen uzun bir pelerin giymişlerdi ve İtalyan yarımadasının ilk sakinleri olan Etrüskler bunu tebennalarına uyarlamışlardı. Ama gerçek toga bir Roma icadıdır. Cumhuriyetin ilk günlerinde, Roma toplumu ilk kez oldukça organize ve tanımlanabilir hale geldiğinde, toga oldukça küçük, uzun bir oval yünlü kumaştı ve tunica veya gömleğin üstüne kolayca giyilirdi. Togayı takmanın birçok farklı yolu olmasına rağmen, togayı arkada tutmak ve toganın bir ucunu sol omuz boyunca öne doğru uzatmak, böylece uç bacakların arasına sarkması önemli kullanım biçimleriydi.

Dalmatica-Dalmatika

Dalmatika, en yaygın giysilerden biri olan tunica veya gömleğin bir Roma varyasyonuydu. Roma İmparatorluğu'nun sonlarında (MÖ 27 - MS 476) tunik üzerindeki varyasyonlar daha süslü ve ayrıntılı

hale gelmiştir. İlk başta uzun kolları, yere kadar uzayan boyu ve çan şeklinde etek ucu vardı. Ancak zaman geçtikçe, dalmaticanın formu daha ayrıntılı hale geldi.

Palla

Palla, antik Roma'da kadınlar tarafından giyilen en yaygın giysiydi. Çok basit bir giysiydi, ancak sadeliği çok yönlü kullanılmasını sağlamıştır. Palla büyük, dikdörtgen yün kumaş parçasıydı. Bir tunica ya da gömlek ya da giyen kişi evlenmemişse bir toga ile ya da evli ise uzun bir stola üzerine giyilirdi. Görünür sadeliğine rağmen, palla, antik Yunanistan'a kadar uzanan zengin bir tarihe sahiptir ve çeşitli formlara ve kullanımlara göre uyarlanmıştır.

Roma giyim tarzlarının çoğunda olduğu gibi, palla da bir Yunan giysisinin bir uyarlamasıydı. Vücudun etrafına sarılmış büyük dikdörtgen yün kumaş olan himation, MÖ 6. yüzyıldan itibaren Yunanistan'da hem erkekler hem de kadınlar tarafından giyildi. Giysi kısa süre sonra erken Romalılar tarafından benimsendi. Erkekler için giysiye pallium, kadınlar için palla denirdi. Hem Yunanistan'da hem de Roma'da palla veya pallium çeşitli kullanımlara sahipti. Geceleri battaniye olarak kullanılabilir, halı olarak kullanılmak üzere yere atılabilir, banyodan sonra vücuda sarılabilir, teknede yelken olarak kullanılmak üzere asılabilir veya bir at üzerine örtülebilirdi. Tüm bu kullanımlar ve daha fazlası eski Yunanistan ve Roma'da da görülmekteydi.

Stola

Stola, antik Roma'da evli bir kadının temel giysisiydi. Neredeyse ayaklara kadar sarkan, genellikle kolsuz uzun bir elbiseydi. Stola genellikle hafif bir iç gömlek olan tunica üzerine giyilirdi. Genellikle omuzlara fibula adı verilen küçük tokalar ile tutturulmuştur. Stola biri göğsün hemen altına tutturulmuş, kabarık kıvrımlar oluşturmuş, diğeri ise bel çevresine bağlanmış daha geniş bir kemer ile giyilirdi. Stola, işlevsel bir giysi olmasının yanı sıra önemli bir sosyal işleve de hizmet ediyordu. Antik Roma'da insanların toplumda ki konumları çok önemliydi ve kıyafetler sosyal konum veya statün sembolü olarak kullanılıyordu.

Tunica-Tunik

Roma tarihi boyunca, MÖ 753'teki antik Roma'nın ilk yıllarından itibaren Romalıların gardırobunda tunik ve toga önemli bir yere sahipti. Yunan chitonundan undan uyarlanan tunik, bir tür gömlekti ve giysilerin en basitiydi. Biri diğerrinin üzerine yerleştirilmiş iki dikdörtgen kumaş parçasından yapılmıştır. Yanlarda ve üstte birbirine dikilmiş, baş ve kollar için açıklıklar bırakılmıştır. Tuniklerin ayrıca erken cumhuriyette döneminden sonuna kadar geçen süreçte değişik kol uzunlukları kullanılmıştır. Tunica (Latince tunic kelimesi) eski Roma'da tüm erkekler tarafından giyilmiş olsa da, yapıldığı kumaş türü ve giyim şekli önemli sosyal farklılıkları işaret ediyordu

ANTİK DÖNEM ROMA AKSESUARLARI

Mücevher ve Takılar

Genel olarak Roma giyim tarzları sadeliği ve süs eksikliğinden dolayı bilinmesine rağmen, takıların yaygın kullanımı Romalı kadınlara nadir görülen bir görsellik sundu. Erkekler tarafından giyilen tek takı şekli, genellikle ortasında dekoratif bir taş bulunan altın bir yüzük olan mühür yüzüğüydü. Moda tarihçileri, Romalıların mücevher sevgisini, Roma'nın kuruluşundan önce İtalya'da yaşayan Etrüsklerden miras kaldığına inanıyorlar.

Ayakkabılar

Romalılar, kayıtlı tarihi bilgelere göre geniş bir ayakkabı yelpazesi geliştiren ilk halklardan biriydi. Eski Mezopotamyalılar, Mısırlılar ve Yunanlılar ya çıplak ayakla gezerlerdi ya da baskın ayakkabı biçimi olarak basit sandaletler kullanırlardı. Bu bölgelerdeki iklim, bu tür ayakkabı seçimlerini ana sebebiydi. Ancak Etrüsklere ve Romalılara ev sahipliği yapan İtalyan yarımadasındaki daha değişken iklim sandalet giymeyi veya çıplak ayakla dolaşmayı zorlaştırdı. Bu topluluklar, iç mekân giyimi için hafif sandaletlerden, askeri kullanım için ağır botlara veya daha soğuk iklimlere seyahat için birçok farklı ayakkabı stili geliştirdiler. Ayakkabı ve sandaletler; calceus solea, cothurnus, crepida ve gallicaedir.

DERS ADI Kostüm Tarihi
ÜNİTE ADI Bizans'ta Kostüm
ÜNİTE NO 6
YAZAR Dr. Öğr. Üyesi NURCAN KUTLU

ANTİK DÖNEM BİZANS TEKSTİLLERİ

Bizans kostüm geleneği, biçimini Roma İmparatorluğu'ndan (MÖ 27 - MS 476), rengi ve süsleme geleneği de Doğu ve Orta Doğu'dan almıştır. Roma köklerinin anlaşılması kolaydır. Ne de olsa Bizans İmparatorluğu, Doğu Roma İmparatorluğu olarak MS 4. yüzyılda başladı; başkenti Konstantinopolis, kısa bir süre için tüm Roma İmparatorluğu'nun başkentiydi.

Farklı sosyal sınıflardan insanların ne giyebileceğini katı özet yasalarının belirlediği Roma'nın aksine, Bizans giysilerinin kalitesi yalnızca kullanıcının bunu ödeyebilmesi ile sınırlıydı. Ancak bu gerçekten de ciddi bir sınırdı, çünkü yalnızca Bizans toplumunun en tepesindekiler, Bizans giysilerini ayırt eden zengin ipekler, mücevherler ve işlemleri karşılayabilirdi. Çoğu Bizanslı, muhtemelen ortak giysilerin çok daha basit versiyonlarını giydiler.

Dokumacılık Bizans'ın egemenliği altındaki Ortaçağ boyunca devam edecek şekilde oluşturulmuştur. İpek dokumacılığı, artık ipek tüccarlarıyla iplik eğirenler, bükenler, dokuyanlar, erguvan (purpur) boyayıcılar ve terziler loncası gibi birliklerle zengin bir zanaatkar çevresini içermektedir. Hipodrom'un çevresinde sarayın ihtiyacını karşılayan atölyeler vardı. Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya'da, Bursa, Karaman, Sivas, Konya, Laodecea, Tralles, Troya, Miletus, Şam, Tyre gibi kentler dokuma merkezleri hâline gelmiştir.

Dokumacılıkla ilgili dantel ve işleme gibi sanat dalları da gelişmiştir.

ANTİK DÖNEM BİZANS GIYSİLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Bizans kostüm geleneği, giysi formlarını Roma İmparatorluğu'ndan (MÖ 27 - MS 476), renk ve süsleme geleneği ise Doğu ve Orta Doğu'dan almıştır. Roma köklerinin anlaşılması kolaydır. Romalılardan Bizanslılar temel giyim biçimlerini, erkekler için tunik ve toga, kadınlar için bir tür uzun elbise olan stola, ayakkabılarını ve saç stillerini miras kalmıştır.

Bu temel giysiler, Roma İmparatorluğu'nun sonlarında daha süslü ve lüks hâle geldi, ancak MS 476'da Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden kısa bir süre sonra Bizanslılar, Roma kostüm geleneğini benzersiz bir şekilde kendilerine ait bir şey hâline getirmek için değiştirmeye ve geliştirmeye başlamışlardır.

Bizans İmparatorluğu'nun giysilerinin en önemli özelliklerinden biri, Ortadoğu ve Doğu ile ticaret ile tanıdıkları egzotik kumaşlar, desenler ve kostüm geleneklerine hevesle benimsemeleridir. Zamanla Bizans kıyafetleri, büyük ölçüde bu etkiler sayesinde renk ve süsleme açısından daha zengin hâle geldi.

Bizanslılar genellikle yoğun bir şekilde dekore edilmiş düz kumaş giysiler giyerlerdi. Bazıları doğrudan üzerine dikilmiş ayrıntılı nakış desenlerine sahipken, diğerleri etek ucu, bel veya kollara dikilmiş işlemeli kumaş şeritleri veya paneller ile süslenmiştir. Özellikle yinelenen kareler, daireler veya elmas formu geometrik desenlerden hoşlanıyorlardı. Bu desenlerde çiçekler, yapraklar, kuşlar ve mitolojik yaratıklar nakış desenlerini oluşturuyordu. Nakışlarda, ipek veya altın sırma kullanıyorlardı. İşlemlerde parlak renkleri, özellikle de mor, kırmızılarını, mavi ve sarı rengi tercih ediyorlardı. Bizans giysileri zengin ve güzel doğasını işleme sanatına borçludur. Orta Çağ boyunca (MS 500 - 1500) ve özellikle Avrupa ve Rusya da Bizans giysi işlemleri büyük bir etkiye yaratmıştır.

ANTİK BİZANS GIYSİ FORMLARI

İmparatorluk Kostümleri

4. yüzyıldan altıncı yüzyıla kadar, İmparatorların tören kostümleri önemli bir yere sahiptir. En iyi bilinen Bizans tören kostümü İmparator Konstantin temsillerinde görülmektedir. Kostüm çok renkli, süslemeli altın ipliklerle dokunmuş bir elbise ve sağ omuzdan tutturulmuş gevşek bir chymis ve zengin bir fibula ile göz kamaştırıcıydı. Mor renk imparator ve maiyeti için ayrılırken diğer üst düzey yetkililer beyaz bir chymis giymekteydi. Jüstinyen bazen Roma konsoloslarının togasını ve göğsünde geniş bir atkı olan trabea'yı ve mor boyalı deri kemerli, altın işlemeli, Fars kökenli kollu bir tunik olan paragaudion'u giyerdi. Yüksek belli chylamisin ön kısmında dikdörtgen bir tablion bulunmakta, bu tarz görünüm hem imparatorların hem de imparatoriçelerin kostümünde ve yüksek mevkideki kişilerin kıyafetlerinde görülmektedir.

Tunic

Tuniklerin oluşturduğu unsurlara bakıldığında yakasız yani yuvarlak yaka formunda olduğu ve tunik formlarının benzer görünmesine karşın her birinin süsleme unsurları açısından farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Aristokrasinin tunikleri süslenirken halkın tuniklerinde süsleme bulunmamaktaydı. İhtişamlı ve bel hizasının altına bir kemer ile bağlanmaktaydı. Ancak halk kesimi farklı sosyal sınıflara uygun kemerler ile tuniği kullanmaktaydı. Tunikler soylular, aristokratlar, din adamları ve halkın giydiği tunikler olmak üzere sosyal statüye göre sınıflandırılmaktaydı.

Dalmatica

Dalmatica Bizans İmparatorluğu'nda (MS 476-1453) üst sınıf erkeklerin ve bazen kadınların standart giyim eşyası Dalmatica idi. Dalmatica adını Dalmaçya'dan (Balkan yarımadasının kuzeybatısı, Hırvatistan sınırları içinde kalan bir bölge) almaktadır. Fakat bu bilgiye dair arkeolojik ve ikonografik kanıtlar bulunmamıştır.

Dalmatica'nın temel formu, tunica veya gömlek gibi basit bir formdur. Tek bir uzun kumaş parçasından yapılmış, başın geçebileceği bir açıklık bulunan yanları dikişli uzun kollu bir giysidir. Bizanslılar bu temel forma iki değişiklik eklediler. Kolları genişleterek geniş, dökümlü çan şekilleri oluşturdular ve etek ucunu çarpıcı bir şekilde genişleterek bir çan şekline dönüştürdüler.

Paludamentum

Paludamentum, Bizans İmparatorluğu döneminde (MS 476-1453) giyilen çeşitli pelerinlere atıfta bulunan geniş bir terimdir. Hem kadınlar hem de erkekler tarafından giyilen bu pelerinler, diğer giysilerinin üzerine giyilirdi. Aslında birkaç farklı tür paludamentum vardı. En yaygın olanı, sağ omzuna tutturulmuş ve kalçalara kadar uzanan büyük bir yarım daire şeklindeki formdur. Diğerleri ise çok yaygın kullanılan, yamuk şeklindeki ayrıca sağ omza tutturularak kullanılırdı. Paludamentumun paenula adı verilen bir çeşidi ise ortasında başın geçebileceği olan büyük bir daire formunun olmasıdır.

Stola

Stola, Bizans İmparatorluğu'nda (MS 476-1453) kadınların giydiği temel giysi formudur. Stola uzun ve yanlardan dikişli bir elbiseydi. Stola genellikle göğüs hattının hemen altına bir kemerle takılırdı. Tipik olarak keten veya hafif yünden yapılan stola, çok zenginlerin tercih ettiği bir kumaş olan ipekten de yapılabilirdi. Bizans stolası zamanla daha karmaşık ve dekoratif bir forma bürünmüştür. İlk stola kolsuzdu, ancak MS yedinci veya sekizinci yüzyılda stola uzun kollu yapılmaya başlandı. Daha sonraki formları çan şeklinde veya genişletilmiş kollara sahipti. Yaklaşık MS on birinci yüzyıla gelindiğinde, stola genellikle gümüş ve altın kabartma desenlere sahip kalın ipek brokarlardan yapılmaktaydı. Kraliyet ailesinin üyeleri genellikle zengin mor ve altın stola giyerlerdi. Diğer kadınlar tarafından giyilen stola koyu mavi, kırmızı veya beyaz renklerde olabiliyordu.

ANTİK DÖNEM BİZANS AKSESUARLARI

Bizanslıların uzun dökümlü kıyafetleri ayaklarını gizleme eğiliminde olduğu için Bizans ayakkabısı hakkında çok az şey bilinmektedir. Hayatta kalan heykeller ve resimler, bize Bizans ayakkabılarının kısıtlı bilgi sunmaktadır. Bizans ayakkabılarıyla ilgili bildiklerimizin çoğu, Bizans yaşamının diğer alanlarına dayanan akademik bilgilere dayanmaktadır.

Bizans Döneminin ilk yüzyıllarında, bir bant ile ayağın başparmak arasından geçerek ayağın üst kısmından topuk kısmında tabana tutturularak oluşmuş sandalet kullandıkları bilinmektedir.

Bizans İmparatorluğu, Doğu ve Batı kültürlerinin bir karışımı ile karakterize edildi. Bu harmanlamanın bir sembolü, İmparator Konstantin (yaklaşık 285-337) tarafından Pers türbanının benimsenmesiydi. Türban, hem Bizans erkekleri hem de kadınları tarafından giyildi.

Hristiyan geleneğinde kadınların başlarını örtmek için vual kullandıkları, daha sonra vual yerini tepesi sivri kukuleta, boynu ve omuzları örten yüzü açıkta bırakan başlıklara dönüldüğü görülmektedir.

Bizans döneminde evli kadınların saçlarını bir chignon adı verilen toka ile toplamaları gerekmektedir.

Bizans Geçiş Döneminde aynı zamanda ensede kurdele ile bağlanan taçlar kullanılmıştır.

Bizans Dönemi giysilerinin vücut üzerinde tutturulmasında fibulalar kullanılmıştır. Fibulalar kumaşı tutturmak için bolca kullanılmasına rağmen günümüze az sayıda ki örnekleri ulaşmıştır.

DERS ADI Kostüm Tarihi

ÜNİTE ADI Orta Çağ Uygarlıklarında Kostüm

ÜNİTE NO 7

YAZAR Öğr. Gör. BETÜL ELİBOL

ORTA ÇAĞ'DA GİYİMİN GELİŞİMİ

Orta Çağ'da elbiseler etnik ırk, cinsiyet, sosyal statü ve meslek belirleyicisidir. Giyim kuşam geçmiş bir çağın anahtarıdır. Giyilen kıyafetler, sosyal niteliği anlatan birer işarettir. Bireyin toplum içindeki yeri giydiği giysi ile belirlenmektedir. Kostüm sadece güzellik veya moda ile ilgili fikirleri ortaya çıkarmamaktadır. Bize zanaat, teknoloji, sosyal sınıflar, din, gelenekler, çalışma dünyası ile ilgili de bilgiler vermektedir.

Kumaş Üretimi

Orta Çağ'da dokumacılar dikey tezgâhlarda yüzleri kumaşların ön tarafına dönük olacak şekilde çözüyle çalışarak, dönemin belli desenleri olan zikzak ve baklava desenlerini üretmişlerdir. Kadınlar evde dokuma işini yapmakta, kumaşları israf etmeden özenle dikime hazırlamaktadırlar. Yün bu dönemde önemli bir tekstil hammaddesidir. İpek, genellikle fiyatından ve kolay bulunamamasından dolayı zenginler tarafından giyilmektedir. Bazı zengin insanların üzerinde ipekten yapılmış kolsuz mantolar görülmektedir. Bu dönemde giysiler dikdörtgen bir tunikten oluşmaktayken, öğrenilen yeni dikim teknikleri ile giysilerde değişiklik başlamıştır. Dikey dokuma tezgâhi kullanılırken yatay dokuma tezgâhına geçilmiş ve bu yenilenme ile üretim daha hızlı gelişmiştir.

Giysi Özellikleri

Erken dönem Orta Çağ'da giyim basit formda dikdörtgen bir tunikten oluşmaktadır. Bu tunikler belde kemerle ya da kemersiz kullanılmaktadır. Kadınlar "kirtle" denilen iç tunik üzerine uzun bir elbise giymişlerdir. Orta Çağ'da giyilen tunikler Antik Roma etkileri taşımaktadır. 12. yy'dan sonra dikim tekniklerinin gelişmesiyle birlikte giysiler vücudun şekline göre dikilmeye başlanmıştır. Bu dönem boyunca çoğunlukla yün ve ketenden yapılan giysilere, iklim koşullarının soğuk olduğu yerlerde kürk ilave edilerek daha sıcak tutması sağlanmıştır. Keten veya yünlü tunik Avrupa'nın çoğunda tüm sosyal sınıflar ve her iki cinsiyet içinde kullanılan bir giysi türüdür.

Kürk, tüm sınıflardan insanlar tarafından kullanılmış, ancak daha zengin insanlar çakal ve vizon gibi yumuşak kürkleri giymişlerdir. Bu tunikler genellikle bordürlerle süslenmekte ve omuzlardan bağlanma suretiyle tutturulmaktadır. Orta Çağ modasındaki gerçek yeniliklerden biri, erkek ve kadın kıyafetlerinin tamamen farklı yönlerde gelişmeye başlamasıdır. Kadınlar uzun elbiseler giymeye devam etmişler, ama elbiselerde form açısından değişimler olmuştur. Bir zamanlar boyu ayak bileğine ulaşan erkek tunikleri, 14. ve 15. yüzyıllarda belde bitene kadar kısalmıştır. Erkekler çoğunlukla vücuda oturan, önu düğmeli ceket (gipon) altına da tunik (cote-hardie) giymiştir. Kullanılan düğmeler kendi kumaşıyla kaplanmış ya da düğmede farklı desen özellikleri ile süslemeler yapılmıştır.

Pelerin, Orta Çağ boyunca sürekli olarak giyilen çok amaçlı bir giysidir. 11. ve 12. yüzyıllarda, pelerin tipik olarak sağ omuza küçük bir metal toka veya broşla tutturulmuştur.

Pelerinlerin sadeliği onu çok farklı formlarda kullanılabilir hale getirmiştir. Toplumda kaba bir toka ile boyanmamış yün bir pelerin giyilebilirken, varlıklı insanlar ipekten yapılmış, yumuşak kürkle kesilmiş ve pahalı bir mücevherli broşla bağlanmış pelerinler giymişlerdir. Dönem tarihi boyunca bir takım pelerinler farklı şekillerde giyilmiştir. Bilinen form Antik Yunan ve Roma'nın etkisinde kalan modeldir.

Orta Çağ'da genellikle bitkilerden elde edilen renkli boyalar kullanılmıştır. Piyasadaki en pahalı boya Kırmızı böceğinden alınan kırmızı renk boyadır. Çivitten elde edilen mavi-yeşil renkte yaygın olarak kullanılan renklere dendir. Boyama işleminden sonra renkler sabitlenmiştir.

Yünlerin doğal renklerinden yararlanılmış, istenilen renk tonlarına göre boyama yapılmıştır. Bu giysilerde renkler, mat tonlarda gri, kahverengi, yeşil ve mavi olarak dönem tasvirlerinde görülmektedir. Mor renk Antik Roma'da olduğu gibi kraliyet için ayrılmış renk olarak benimsenmiştir.

Başlıklar ve Saç Stilleri

Ortaçağ' da farklı formlarda birçok başlık görülmüştür. Silindir şeklindeki şapkalar, abartılı sivri uçlu şapkalar, "Hennin" adı verilen külah başlıklar çok kullanılmaktadır. "Chaperon" ise Ortaçağ'da erkekler için hazırlanmış olan çok yönlü başlıktır. Bu başlık farklı şekillerde tasarlanmış ve bağlanmış. Bazıları broş ya da mücevherle süslenmiştir. 14. yy sonlarına doğru kadınlar için çok yüksek başlıklar moda olmuştur. 15. yy'da çok farklı formda başlıklar ortaya çıkmıştır. Tellerden yapılmış kelebeği andıran şapka stilleri bu dönem tasvirlerinde görülmektedir.

Ayakkabılar

Ayakkabılar genellikle sert deriden yapılmış, birbirine dikilmiştir. Soğuk iklimi olan yerlerde bu ayakkabıların içine kürk eklenmiştir. Bu stiller 12. yüzyıla kadar sürmüştür.

Kemerler

Erkek ve kadın tunikleri genellikle bir kuşak ya da kemerle toplanmıştır. Bu kuşak ya da kemerler süslü deri bir şerit ya da kumaştan yapılmıştır.

Mücevherler, Takılar

Mücevherler Orta Çağ modası için önemli olmuştur. Antik çağda mücevher tasarımı için kullanılan ve Orta Çağ'da devam eden ana malzeme altındır. Altın ve gümüş zincirler, gümüş ve fildişi bilezikler, altın kemerler, amber taşlı yüzükler, broşlar, küpeler süslenme amacıyla kullanılmıştır.

Eldiven

Rönesans zamanına kadar, eldivenler çok kullanılmıştır. O dönemden beri, eldivenler hem soğuk havalarda elleri korumak için giyilmekte, hem de aksesuar olarak kullanılmaktadır.

Cüzdan ve kese

Bu dönemde erkekler kıyafetleriyle küçük deri çantalar kullanmaya başlamışlardır. Bu çantalar ya Orta Çağ giysisi ile kullanılmış, ya da kemere bağlanmışlardır.

DERS ADI Kostüm Tarihi

ÜNİTE ADI Romanesk ve Gotik Döneminde Kostüm

ÜNİTE NO 8

YAZAR Öğr. Gör. BETÜL ELİBOL

Romanesk Dönem

Romanesk üslup 1066 yılında Normanların İngiltere'yi işgal etmesiyle başlayan sanat akımıdır. İngiltere'de Norman üslubu, Avrupa'da ise Roman (Romanesk) olarak adlandırılır. İngiltere'de bu tarihten sonra mimari bir üslup gelişmeye başlamıştır. Mimari açıdan gelişen bu üslup diğer sanat dallarına ve kostüm tasarımına da yansımış ve giyimdeki stili etkilemiştir. Norman işgali İngilizlerin giyim tarzında büyük oranda değişikliğe neden olmuştur. Bir işleme örneği, 1066 yılında İngiltere'ye yapılan Normandiya işgalini betimleyen "Bayeux Duvar Halısı" ya da "Bayeux Dokuması" dır. Bu duvar halısı keten zemin üzerine renkli yün ipliklerle işlenmiştir. Dokumanın ne zaman yapıldığı kesin bir tarihle bilinmemekle birlikte muhtemelen 1070'lerde yapıldığı tahmin edilmektedir. Bayeux Duvar Halısı dönem giysileri hakkında da bilgiler vermektedir.

Gotik Dönem

Roman Sanatı'nın sonlarına doğru, sanatın her dalında özellikle mimaride büyük değişiklikler görülmüştür. İnsanlığın erken yaştaki manevi anlayışı mimariye taşınmış ve sivri geniş güzel pencereleri, ince kuleleri ve zengin süslemeli kiliseleri inşa etmek için bir hareket gerçekleşmiştir. Rönesans'a kadar devam eden bu sanata Gotik Sanat denilmektedir ve Yüksek Orta Çağ içinde barındırmaktadır.

Gotik üslup Fransa'da ortaya çıkmış, buradan diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır. Gotik anlayış diğer sanat formlarını ve giyim alanını hızlı bir şekilde etkilemiştir. İnsanlar kişiye özel tasarlanmış giysi almaya başlamışlar ve modanın gelişmesinde de bunun önemli etkisi olmuştur.

Romanesk ve Gotik Dönemlerinin Giysi Özellikleri

Zırhlı giysiler ve omuzlara kadar uzanan zırhlı başlıklar dönemin öne çıkan giysileridir. Cotta isimli giysi, zırhın güneşte gözü etkilemesini önlemek için giyilen yanları açık bir yelectedir. Zırh koruma sağlamaktadır, bunun dışında zırh giyen erkekler kadınların verdiği kumaş ya da giysi parçalarını zırhlara bağlayarak zırh üzerinde de Romantik bir unsur ortaya koyabilmişlerdir. Bu dönemde metal işleme becerileri gelişmeye başlamıştır. 13. yüzyıl da daha kalın metal zırhlar yapılmaya başlanmıştır. Şövalyeler, 15. yüzyıl ortalarında tüm vücutlarını kaplayan metal zırhlar giymeye başlamışlardır ve baştan ayağa kadar olan bu zırhlar kapitone ceketlerin üzerine giyilmiştir. Bu ceketler bağcıklarla zırha bağlanmıştır. Daha koruyucu olması amacıyla giyilen kapitone giysiler, kalın pamuklu ya da farklı malzemelerle güçlendirilerek kullanılmışlardır.

Armacılık savaşlarda kişinin tanınması için kullanılmıştır. Farklı renk ve belli anlamları olan desen özelliklerinin bir araya gelmesi ile oluşturulan armalar kalkan, zırh ve taçlar üzerinde kullanılmışlardır. 1200'lerde giysilerde düğme kullanılmıştır. 1278'lerde kadife kumaş dokunmaya başlanmıştır. 1124-1204 yılları arasında yaşamış Akitanyalı Eleanor'un dönemin moda anlayışında önemli bir yeri vardır. Abartılı süsleri ve gösterişli kıyafetleri ile ilgi odağı olmuştur. 1140'larda uzun kolları ve nakışlı etekleri popüler etmiştir. 1167 yılında saç örgüsünü meşhur etmiştir. Eleanor Orta Çağ'ın önemli konu başlıkları olan şövalyelik ve romantizm sanat anlayışını geliştirmiş ve birçok yenilik yapmıştır.

Bu dönemde ilk kez vücuda oturan giysiler dikilmeye başlanmıştır. Giysilerde dikdörtgen kesimli tunikler dikilmeye devam etmiştir ancak bu giysiler daha dar kalıplarla yapılmıştır. Geyimdeki bu değişim kadın ve erkek içinde bu şekildedir. Dini figürler ve toplumdaki insanların giysilerindeki farklılık belirginleşmeye başlamıştır. Soylu kadın ve erkeklerin "bliaut" adı verilen uzun kollu tunikler giymesi bu dönemde olmuştur.

14. yüzyılda en büyük gelişmelerden biri terziliğin başlamasıdır. Dar kıyafetlerle daha teknik özelliği olan kıyafetler giyilmeye başlanmıştır. Bel dikişleri ve kalça dikişleri ile beden özellikleri belli edilmiştir. Tunığın bol ve rahat kesimi bu dönemden sonra yerini daha ayrıntılı modellere bırakmıştır.

14. yüzyılda Avrupa'da yaşanan aşırı soğuklar giysilerde de uyarlamalara neden olmuştur. Giysilerin daha sıcak tutması için fazladan kürk kullanımına gereksinim duyulmuştur. Rusya'dan gelen ermin,

samur, gelincik ve sansar kürkleri en lüks kürklerdir. Bölgede bulunan koyun, yaban tavşanı, tilki ve kurtlardan alınan kürkler de ucuz diye tabir edilmektedir. Dönem tasvirlerinde kürk kullanımları karşımıza çıkmaktadır.

15. yüzyılın sonlarında soylular daha abartılı giysiler giymişlerdir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte işlemler daha düzenli olmaya başlamıştır. Giysilerde meyveler, çiçekler ve geometrik desenler karşımıza çıkmaktadır. Damasko ve taftada özellikle aristokratların çok kullandığı gösterişli kumaşlardandır. Bu dönemde farklı pantolon türleri ortaya çıkmıştır. Ayrı ayrı pantolon paçaları dikilerek sonradan bir araya getirilmiştir ve pantolonun modern kullanımını başlatılmıştır. 15. yüzyılda boyama ve dokuma teknikleri gelişmiş, siyah kıyafet orta sınıf tarafından popüler hale gelmiştir. Kürk kullanımı en yüksek seviyelere ulaşmıştır.

Bu dönemde kadınlar giysilerinin altına “Smock” adı verilen boyun ve kol kenarlarında büzgü ipi veya bant olan genellikle diz boyunda veya daha uzun bir iç elbise giymişlerdir.

Bliaut

Bliaut, 1100'lü yıllarda kullanılmaya başlanan zengin erkekler ve kadınlar için bir giysidir. Giysinin yapımında çok miktarda kumaş kullanılmıştır. Bu giysi çok sayıda kıvrıma sahiptir ve bu nedenle düz bir etek için ihtiyaç duyulandan iki kat daha fazla kumaş, giysinin dikiminde kullanılmıştır.

Cote Hardie

Orta Çağ'ın sonlarından yaygın giysiler arasında cote hardie vardır. Muhtemelen uzun Bizans tuniğinin bir çeşidi olan bu giysi, hem erkekler hem de kadınlar tarafından giyilmiştir. Erkekler önden düğmeli ve vücuda oturan bu giysiyi geniş bir kemerle kullanmışlardır. Kadın Cote Hardie' nin birçok kumaş dökümü olan uzun, çok geniş bir eteği vardır. Etek bedenden itibaren açılmaya başlamaktadır. Kadınlar eteğin ön kısmını toplu halde tutarak onu önünden taşımıştır.

Houppelande

Orta Çağ'ın sonlarından itibaren kumaşın oldukça fazla kullanıldığı, genellikle kıvrımlar halinde dökümleri olan, çok amaçlı bir giysidir. İlk olarak 1350 yılında Avrupa'da görünen houppelande, erkekler tarafından muflonla dolgunlaştırılmış bir beden ile kalçaya kadar uzanan bir tunik ve çorap pantolon ile giyilmiştir. Sonraki yıllarda önu kapalı olarak kadınlarda kullanılmıştır. Hem etek boyu hem de kolları yere ulaşabilecek kadar çok geniştir ve kollar uzatıldığında yana tutturulmuştur.

Ganache ve Garde-corps

Yaklaşık 1200'den beri giyilmekte olan Ganachlar Orta Çağ boyunca tüm sosyal sınıflardan erkekler tarafından giyilen paltolardır. Büyük olasılıkla kalın yünden yapılmış olan bu giysilerin asıl amacı, kullanıcıyı sert hava koşullarından korumak ve sıcaklık sağlamaktır. Ekstra sıcaklık için kürkle kaplanmışlardır. Ganache'nin kolları omuzlardaki kumaşın devamı şeklindedir ve kol boyu dirsekten daha uzun değildir. Garde-corps 13. ve 14. yüzyılın başlarında ortaya çıkan, kapüşonlu ve geniş kollu, hacimli, kemersiz kışlık giyim için bir giysidir. Ganach ve Garde-Corp özellikleri bakımından çok benzerdir.

Çorap Pantolon

Orta Çağ'ın başlarından beri, Avrupalı erkeklerin belinde kemer veya ipli olarak tutulan pantolonlar bulunmaktadır. Dönemin çoğu giysisi gibi, bu pantolon genellikle yünden yapılmıştır. Birçok erkek bu pantolonları bacaklarına yakın bacak bantlarıyla bağlamıştır. Vücudun formuna uygun olan ve dönemin ortaya çıkan modasını takip eden giysiler giymeye başlamışlardır. Vücuda oturan bu giysiler sonradan bele yakın uzunluğa gelmiş ve bel eklenerek tayt formuna ulaşmıştır. Birçoğuna ayak eklenerek ayak bölümlerinin altına dikilmiş deri topuklar olduğu, böylece ayakkabılara ihtiyaç duyulmadığı anlaşılmaktadır. Çoğu yünden yapılmıştır, ancak çok varlıklı erkeklerde ipek veya kadife de kullanılmıştır.

Başlıklar ve Saç Stilleri

Ortaçağ'ın sonlarına doğru, özellikle 12. yüzyıldan sonra, kadın şapkalı çok ayrıntılı hale gelmiştir. En gösterişli başlıklardan ikisi, uzun boylu bir kap kapağı şeklinde şekillendirilmiş ve bir örtü ile süslenmiş çan kulesi başlığı ve başın kenarından yapılmış iki konik boynuz içeren koçboynuzu başlığıdır. 12. yüzyıl ile 15. yüzyıllar arasında piyasaya sürüldüğünde çok popüler olan Wimples, genellikle keten veya ipekten yapılmış, boynun etrafına çeneye kadar sabitlenmiş hafif peçedir. Bazen üzerinde küçük bir örtü veya taç ile giyilmiştir. Wimple, hem hava şartlarından hem de gösteriştan korunduğuna inanılmış ve bunun için kullanılmıştır. Genellikle başın üstünü örten ve omuzların üzerinden akan “Couvrechef” adlı bir örtü ile kullanılmıştır.

Ayakkabılar

Ortaçağ'da kullanılan ayakkabı örneklerinde hasır motifli, yaprak desenli uzun formda modeller karşımıza çıkmaktadır. 12. yüzyıldan itibaren ayakkabılarda değişimler olmuştur. Deri kesme ve dikiş daha karmaşık hale gelmiştir. Ayakkabıların üstüne uzanan kayışlar ve bazen ayakkabıların sabitlenmesi için tokalar veya düğmeler kullanılmıştır. İlk kullanıldıklarında "Cracow" olarak adlandırılan uzun Orta Çağ ayakkabıları sonraki dönemlerde "Poulain" olarak tanımlanmıştır.

DERS ADI Kostüm Tarihi
ÜNİTE ADI Yeni Çağ Uygarlıklarında Kostüm
ÜNİTE NO 9
YAZAR Öğr. Gör. BETÜL ELİBOL

YENİÇAĞ TARİHİ VE MODERN AVRUPA'NIN ORTAYA ÇIKIŞI

Yeni Çağ veya Erken Modern Dönem, tarih çağlarının üçüncüsüdür. Bu dönemin başlangıç ve bitiş tarihi kesin olmamakla birlikte; çoğu tarihçi bu devrin 1453 İstanbul'un Fethi ile başlayıp, 18. yüzyıl Sanayi Devrimi ve Fransız Devrimi sırasında bittiği konusunda uzlaşmışlardır.

15. yüzyıl sonlarına doğru Avrupalıların hayatında önemli değişiklikler olmuştur. Yeni eğilimler Avrupa tarihinin gelişim çizgisini belirlemiştir. Bu sebepten dolayı 15. yüzyıl sonları Avrupa tarihinde Yeni Çağ'ın başlangıcı sayılmaktadır. Modern çağı özellikli kılan Rönesans ve Reform hareketleri bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Yeni Çağ için belirli bir yılı başlangıç olarak seçmek doğru olmayabilir. Bu değişme süreci aslında oldukça uzun bir süre içinde aranmalıdır. 15.yüzyıl sonlarına doğru Avrupa' da geçmiş yüzyıllara ait düşünceler devam etse de değişim başlamıştır. Din, bilim, sanat, siyaset alanında tamamıyla yeni gelişmeler olmuştur. Böylece 15. yüzyıl sonlarına doğru Avrupalıların hayatında önemli yeri olan değişikliklerin net olarak görüldüğü bu tarihe gelinmiştir. Bu yeni dönem ilerlemiş ve Avrupa tarihinin asıl gelişim çizgisini belirlemiştir. 15. yüzyıl sonlarının Avrupa tarihinde Yeni Çağın başlangıcı olarak sayılması bu sebeptendir. İnsanların bireysel düşüncelere verdiği önemle artık birey, Ortaçağ'da kendi düşüncelerinin ortaya çıkmasını engelleyen otoriteleri bu dönemde kendisi reddetmekte, kendi yeteneklerini kullanmak istemektedir. Dinî inançlarını kendi iradesi ile bulmaya ve yönetmeye çalışmış, kilisenin aracılığını reddetmiştir. Kilise kültüründeki etkisini kaybetmeye başlamıştır. Önceki dönemlerde Hristiyanlığın insanlar üzerindeki etkisi ile yapılan eserlerde bu baskının yansıması görülmüştür. Rönesans ile birlikte sanat dinin etkisinden kurtulmaya başlamıştır. Hümanist düşünceler önem kazanmış, Rönesans ile bu düşüncelerden kendilerini uzaklaştıran insanlar aklını keşfetmiş ve gözlerini dünyaya çevirmiştir. Rönesans büyük bir felsefe çağı değildir, fakat ortaya çıkardığı fikirler insanı bir özellik taşımaktadır. Bireye ve kişisel düşüncelere verilen önem bunu göstermektedir.

COĞRAFİ KEŞİFLER ÇAĞI

Coğrafi Keşifler Çağı insanlık tarihinin önemli bir dönemidir. Bu çağda yeni kıtalar keşfedilmiş, dünya denizden ilk kez dolaşmıştır. Dünya genelinde ticaret yapılmaya başlamış, yeni keşfedilen kıtalardaki ekonomik kaynaklar Avrupa'nın ekonomik, ticarî, bilimsel, teknolojik vb. gelişimine etki etmiş ve sonuçta etkileri bugüne dek devam edecek olan gelişmeler yaşanmıştır. Sınırların çok belli olmamasından dolayı Avrupalı kâşifler, bilginler, tüccarlar rahat bir şekilde bir ülkeden diğerine seyahat edebilmişlerdir.

Bu hareketlilik, yeni bulunan matbaa ile birlikte, ilk keşif seyahatleri hakkındaki bilgilerin Avrupa'nın her tarafına yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Christopher Columbus, ilk keşifçiler arasındaki hareketliliğin önemine ve keşifler çağına katkısına başlıca örnektir. Barut ve pusulanın bulunması yeni keşif ve zenginlikleri getirmiştir.

RÖNESANS SANAT HAREKETİ

15. yüzyıl sonları 16. yüzyıl başları, insanlık tarihinin önemli yüzyıllarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu dönemler insan toplumunun genel organizasyonunun ve yapısının köklü bir değişimden geçtiği bir dönemdir. Rönesans olarak bilinen ve 15. yüzyıldan 16. yüzyılın sonuna kadar süren dönem, büyük bir tarihsel yenilenmenin doruk noktasıdır. Bu dönem, Rönesans olarak adlandırılmıştır, çünkü Avrupa binlerce yıllık Yunan ve Roma imparatorluklarının ihtişamından bu yana görülmemiş bir öğrenmenin, sanatın ve kültürün yeniden doğuşunu görmüştür.

MİMARİ VE RESİM SANATI

Rönesans mimari üslubu 15. yüzyılın ilk çeyreğinde Floransa'da ortaya çıkmıştır. Mimari üslubun ortaya çıkmasında bireylerin önemi çoktur, fakat uygulanmasında bazı ortak değerler etkilidir. Belirginlik, geometri ve düzenlilik gibi unsurlar mimaride dikkat çekmektedir.

15. yüzyıldan sonra resim perspektif kurallarına uygun olarak yapılmaya başlanmıştır. Ortaçağ'ın iki

boyutlu resimleri yerine değişim içinde olan perspektife uygun eserler karşımıza çıkmaktadır.

RÖNESANS KOSTÜMLERİ

16. yüzyılda Avrupa'da birden fazla yeniden doğuş meydana gelmiştir. Genişleyen ticaret, orta sınıfın büyümesine yardımcı olmuştur ve yeni teknolojilerin icadı tarım ve sanayide devrim yaratarak daha fazla nüfus artışına izin vermiştir. Bunların modern tarih dönemini başlattığı düşünülmektedir.

16. yüzyılda modayı etkileyen en büyük faktörlerden biri, Avrupa krallıklarının ve İtalya'daki güçlü şehir devletlerinin zenginliğidir.

Ticaret ve keşif, Avrupa ekonomilerinde bir etkiye yol açmıştır ve tekstil ile kumaş endüstrileri bu etkinin merkezindedir. İngiltere'de yün üretimi ve İtalya'da ipek üretimi özellikle önemlidir. Bu endüstriler zengin kumaşların yaratılmasına izin vermiştir.

Rönesans ve Reform hareketlerinin bilim, sanat ve dinde önemli gelişmelere neden olması modayı da etkilemiştir. 16. yüzyıl, kostüm tarihinin en abartılı ve görkemli dönemlerinden biridir ve modern moda fikirlerinin insanların giydiklerini etkilediği ilk dönemlerdendir. Dönemin daha büyük kültürel eğilimlerinden bazıları kitapların yayılması, ticaret ve keşiflerin genişlemesi ve Fransa, İngiltere ve İspanya'da ulusal monarşilerin veya krallıkların güç ve zenginliklerinin artmasını içermiştir. Bu trendlerin her biri, insanların giyimlerini etkilemiş ve giyim tarihinde sık değişikliklere ve modern modanın karakteristiği olan stil trend belirleyicilerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur.

Barok Dönemi

17. yüzyıldaki Avrupa tarihine, bir yandan bölgedeki en büyük güç olarak Fransa'nın yükseliş, diğer yandan da hükümdar ile İngiltere'deki Parlatentonun yönetimi arasında meydana gelen büyük siyasi güç mücadelesi egemen olmuştur. Bunlar çağın en büyük sosyal sorunlarıdır ve insanların yaşama ve giyinme biçimleri üzerinde büyük etkileri olmuştur. Orta sınıfın büyümesi gibi tarihsel değişiklikler de Avrupa kültürü ve kostümü üzerinde kalıcı bir etkiye sahiptir.

Barok üslup, Antik Dönemin katı teorilerinden çok uzaktır. Her iki ekol için Rönesans ve Barok arasında belirgin bir çizgi çekmek zordur. Stiller 16. yüzyıldan daha rahat olsa da, Fransız modası hâlâ oldukça süslüdür. Aslında, Fransızların görkemli kumaşlara ve özenle seçilmiş aksesuarlara olan ilgisi devam etmiştir. Hem erkek hem de kadın giysilerinin genel profili kullanıcıların uzun ve ince görünmesini sağlayan dikey çizgileri vurgulamıştır.

Fransız modasının güçlü etkisi, moda dünyasındaki değişimin hızlanmasına katkıda bulunmuştur. Bir diğer etken de orta sınıfın yükselen gücüdür. 17. yüzyılın kıyafetleri zengin, dokulu kumaşlar ve zarif süslemeler gerektirse de, rahat etme yönünde bir eğilim vardır. Toplumda insanların soyluların stillerini taklit etmesinden sonra, soylular da kendilerini onlardan ayırt etmek için yeni giyim gelenekleri geliştirmeye başlamışlardır. Kıyafet stilleri çok hızlı değişmiştir. Son modaaya ayak uydurmak gittikçe zorlaşmıştır.

ROKOKO DÖNEMİ

18. yüzyılın ilk çeyreğinde, hassas bir geçişle Barok, yerini geç Barok dönemi olarak da bilinen Rokoko'ya bırakmıştır. Reform ve Rönesans ile başlayan Aydınlanma Çağı, İngiltere'de 17. yüzyılın sonuna kadar ilerlemesini sürdürmüş ve 17. yüzyıl boyunca entelektüel ve kültürel yaşamı şekillendirmiştir. 18. yüzyıl, zengin ve fakirlerin yaşamlarında benzer şekilde köklü değişiklikler başlatmıştır. Avrupa'nın kırsal, tarıma dayalı ekonomileri modern endüstriye dayalı ekonomilere dönüşmeye başlamıştır. Sanayi Devrimi'nin ilk yılları, tarımsal üretimi iyileştiren ve malların üretimini hızlandıran teknolojik ilerlemeler getirmiştir. Tüccarlar ve fabrika sahipleri kısa sürede modayı etkileyecek zenginliğe kavuşmuştur. Artık yaşamın lüksünü karşılayabilecek insanlar sadece zengin soylular değildir. Uzak yerler arasında daha iyi ulaşım, ticaretin gelişmesini mümkün kılmıştır.

DERS ADI Kostüm Tarihi

ÜNİTE ADI Rönesans Döneminde Kostüm

ÜNİTE NO 10

YAZAR Öğr. Gör. BETÜL ELİBOL

Rönesans Dönemi

Rönesans kelime olarak “Yeniden Doğuş” anlamına gelmektedir. Sadece bir sanat akımı değil, edebiyat, güzel sanatlar, bilim alanında da birçok reformun yer aldığı etkili bir dönemdir. Bu dönemde Realizm ve Natürizm gibi sanat akımlarının ortaya çıkması ile dönem kıyafetleri daha doğru şekilde eserlere aktarılmaya başlanmıştır. Dönemin öne çıkan isimlerinin portreleri çizilmiştir.

Bir fetih ve keşif çağı olan bu dönemde, 1453 yılında İstanbul’un fethedilmesi Osmanlı İmparatorluğu’nun bölgeye İslamiyet’i getirmesini sağlamıştır. Amerika keşfedilmiş ve yeni yerlere ulaşma imkânı sağlayan insanların teknik gelişimi hız kazanmıştır.

15. yüzyıl ilk on yılı içinde İtalya’nın Floransa kentinde ortaya çıktığı kabul edilen Rönesans etkileri, aynı yüzyılın sonunda tüm İtalya yarımadasında etkisini göstermeye başlamıştır. Rönesans Avrupa’ya tam bir sanat devrimi başlatacak şekilde yayılmıştır. Rönesans’ın etkileri, hemen hemen günümüze kadar, sanat akımlarındaki her değişiklikte kendini göstermeye devam etmektedir.

15. yüzyıl, Batı modası anlayışımızın karakteri olan kostüm ve kültürün doğasında dönüşümler görmüştür. 15. yüzyıla kadar çoğu kişinin giyim gelenekleri kültürler, gelenek, belirli kumaş türlerinin varlığı ve terzinin becerisi tarafından belirlenmiştir. Örneğin Antik Mısırlılar yüzyıllar boyunca benzer giysiler giymiştir ve 6. yüzyılda Avrupalılar tarafından giyilen uzun yün giysiler 14. yüzyılda giyilenlerden o kadar da farklı değildir. Ancak 15. yüzyılda, Avrupa kostümünün doğası modayı, mevcut giyim tarzını veya geleneklerini vurgulamaya başlamıştır. Orta Çağ’ın sonlarında, bir kraliyet sarayının yalnızca en zengin üyeleri kostümlerini ve aksesuarlarını düzenli olarak değiştirebilecek kaynaklara sahipken, 15.yüzyılda başlayan Rönesans’ın veya kültürel yeniden doğuşun ilk yıllarında, giderek daha fazla insan daha abartılı giyinmeye ve yeni popüler tarzlara ayak uydurmalarına izin veren zenginliği edinmeye başlamışlardır.

Rönesans Dönemi Giysi Özellikleri

Rönesans, drapeli ve dökümlü giysilerden vücuda oturan ve kalıp özellikleri olan giysilere geçişin yoğun olarak görüldüğü bir dönemdir. Bu dönemde giysilerde daha net ve keskin çizgiler görülmektedir. Doublet ceket ve pantolon, erkeklerin kullandığı paltolar, kadınlar için korsajlı giysiler ve etekler dönem modasında yerini almıştır. Bu dönem büyük sanatçıların, mimarların, heykeltıraşların, şairlerin ve mucitlerin dönemidir. Rönesans’ta insanların kıyafetlere ve moda bakış açıları farklılaşmıştır. Önceleri zenginleri ilgilendiren moda kavramları, toplumun diğer kesimleri içinde ilgi odağı olmaya başlamıştır. Ulaşım gelişmiş, insanlar istedikleri ürünleri daha kolay edinebilme olanağı bulmuşlardır. Lüks kumaşların buldukları yerlerin dışındaki insanlara ulaşması ile brokar, kadife, ipekliler, parlak kumaşlar toplumda her kesimde yer bulmaya başlamıştır.

16. yüzyılın belki de en büyük trend belirleyicisi, zenginlik ve zenginlik arayışında modayı aşırılıklara sürükleyen I. Elizabeth’dir. Modanın 16. yüzyılın kıyafetlerine getirdiği tüm değişiklikler için, esas giysi formu oldukça istikrarlı kalmıştır.

15. yüzyılın ortalarında bir parçadan oluşan tuniklerin yerini farklı kesim ve dikim teknikleriyle meydana gelen parçalardan oluşan kıyafetler almıştır. Bu değişim terzilere, diktikleri giysilerde yenilik yapma imkânı tanımıştır. Giysilerin yakalarında oynamalar olmuştur. Kollar ayrı bir parça olarak düşünülmeğe başlanmıştır. Etek kesimleri ve formları değişmiştir. Gotik tarzdan uzaklaşan giysiler yumuşamaya ve genişlemeye başlamıştır. Kadınların bel bölgesini öne çıkaran korsajlı giysiler popüler olmuştur.

Avrupa’nın erken dönemlerindeki en zengin endüstrilerden bazıları, tekstil veya kumaş üretimiyle daha iyi duruma gelmiştir. Zenginlikteki bu genel artış, İtalya’da zenginlerin zevklerinin ve tercihlerinin Avrupa’ya yayılmasına izin vermiştir. Bu yeni trendlerin ardından erkek giyiminde değişiklikler olmuştur.

Dönem içinde kostümlerle ilgili farklı terimler kullanılmıştır. 14. ve 16.yüzyılın sonları görülen, kesme,

giysileri ayırt etmek ve güzelleştirmek için kullanılan dekoratif tekniklerdir. Dagging terimine aynı zamanda kesme işi de denilmiştir. Bu terim, bir giysinin herhangi bir kenarının, bir dekorasyon biçimi olarak kesilmesi için uygulanmaktadır. Slashing kesme, makaslama işine verilen isimdir. Bir giysinin herhangi bir yerinde değişen uzunluklarda kesme yapılmasıdır. Simetrik kesikler sıralanmış ve boşluklar doldurulmuştur. Rönesans Dönemi mimaride yassı kemerli stili giysiye taşımıştır. Erkekler için vücuda oturan, düğmeli, kadife, saten ya da altın iplikli kumaş kesimli “Doublet” vazgeçilmez giysi halini almıştır. Genişleyen kollara kesikler atılmış ya da yarılmıştır. Dirseklerin rahat hareketini sağlayan kesimlere yer verilmiştir. Kumaşın yarılması ve alttaki giysinin çekilmesi hem ceketlerde hem de çorap pantolonlarda uygulanmıştır. Hafif dolgulu, kısa bir üst gömlek olan doublet, genellikle önden düğmeli, kollu veya kolsuz, 15.ve 16. yüzyılların en bilinen ve kullanılan erkek giysilerinden biridir. Giysinin esas formu, şövalyeler tarafından zırhlarının altına giyilen dolgulu bir gömlekten ulaşılmıştır. Bu forma uyan gömlek kısa süre sonra çoğu üst sınıf erkek tarafından giyilmiştir. Giysi giyildiği birkaç yüzyıl boyunca birçok yönden yenilenmiştir. İlk farthingale yaklaşık 1470 yılında İspanya'da giyilmiş ve vertugado olarak adlandırılmıştır. Belin hemen altında küçük halkaları, eteğin aşağısında giderek açılan halkalar vardır. Bu halkalar, eteğe mükemmel bir koni şekli vermiş ve dış eteğin düzgün bir şekilde kabarmasını sağlamıştır. Bu farthingale Fransa ve İngiltere'de popüler hale geldikçe, İspanyol farthingale olarak bilinmeye başlamışlardır.

Başlıklar ve Saç Stilleri

15. yüzyılın moda trendlerinin çoğu gibi, 15. yüzyılda giyilen şapkalar da yaklaşık 1470'lerden sonra bir değişim geçirmiştir. Yüzyılın ilk yarısında, şapkalar ve saç stilleri genellikle Orta Çağ'ın son dönemlerinin geleneklerini takip etmiştir. Erkekler saçlarını bir kâse kesiminde kullanmışlardır. Ancak İtalyan erkekler daha uzun, daha kıvrımlı saçları tercih etmişlerdir.

Erkekler genellikle temiz traşlıdır. Orta Çağ'ın başlıca aksesuarı olan başlıktan türban ve çok çeşitli diğer şapkalara kadar farklı formlarda şapkalar giymişlerdir. 15. yüzyılın başlarının en popüler şapkalardan biri, tepesinde ve arkada başa yakın takılan ve büyük bir çıkıntıya sahip olan keçe veya yün şapkadır. Kadınların saçları, evli kadınların saçlarını örtme geleneğinin ardından, dönemin çoğu duvar halısı ve resminde gizlenmiştir. Evlenmeden önce ise kadınlar saçlarını çok uzun, genellikle örgülü ve başlarının üstüne yığılmış halde kullanmışlardır.

Şapkanın çeşitli yerlerine gösterişten uzak olması için değil, dekorasyon ve hacim eklemek için dekoratif peçeler takılmıştır. Birçok kadın, şapkalara hacim eklemek için kalın yastıklı bir rulo olan bourrelet kullandı. Bourrelet başın üstüne veya arkasına takılmış ve bantlarla sabitlenmiştir. Bu başlıkların oldukça ağır olduğu ve hareketi kısıtladığı tahmin edilmektedir.

Orta Çağ'ın ve Rönesans'ın başlarında, evli bir kadın genellikle bir tür başörtüsü olmadan düzgün giyinmiş olarak kabul edilmemiştir. Kadının saçını, kulaklarını ve boynunu örtmüş böylece sadece yüzü görülebilmıştır. Barrette, çenenin altından geçen bir keten kumaş şerididir. Kadın başlığının bir parçası olarak çok yaygındır.

Rönesans Dönemi Aksesuarları

15. ve 16. yüzyılın en ayırt edici modalarından biri olan Ruff, boyun çevresinde bir tekerlek gibi göze çarpan, genellikle nişasta veya telle sertleştirilmiş geniş, kıvrımlı bir yakadır. Pahalı ve bakımı zaman alıcı olan bu yakalar yalnızca zenginler tarafından kullanılmıştır. Ruff, gururlu ve kibirli bir pozla başını dik tutma etkisine sahiptir bu da onları Avrupa çapında asiller arasında popüler hale getirmiştir. Hem erkekler hem de kadınlar fırfırları kullanmışlardır.

15. yüzyıl, insanların süslenme şekillerinde bir geçiş dönemidir. Mücevher ve aksesuar kullanımı, yüzyıl boyunca gittikçe daha yaygın ve gösterişli hale gelmiştir. Takılar, Avrupa'nın çeşitli krallıklarının artan zenginliğini yansıtmış ve 16. yüzyılda meydana gelen gösterişin aşırılığının yolunu açmıştır. Avrupa krallıkları daha zengin hâle geldikçe, kraliyet saraylarının üyeleri zenginliklerini sergilemek için takı kullanmışlardır. İtalya'nın şehir devletlerinin zengin vatandaşları, özellikle Floransa mücevher kullanımında öncülük etmiştir. Kolyeler, yüzükler ve kolyeler de dâhil olmak üzere ayrıntılı altın takılar yapmak için uzman zanaatkarlar tutmuşlardır. Kolyeler ve geniş mücevherli tasmalar, değerli taşlar veya plakalar ve altın kolyeler kullanılmıştır. Çoğu giysiyle giyilen kemerlere mücevherler de eklenmiştir. Bazıları oldukça geniş olabilen bu kemerler, altın zincirlerle, bir ayna veya kokulu bir topla da süslenilebilmiştir. Bu dönemde en popüler takı şekli yüzüktür. Yüzükler her parmağa takılabilmiş, detaylı tasarımlar ve birçok farklı mücevherlerle özel olarak yaptırılmıştır. İnciler aristokratların en çok kullandığı aksesuarlardandır. İnci dizisi kolyeler takılmış ya da inciler giysileri ve saçları süslemiştir.

Ayakkabılar

Sivri ayakkabılara yönelik eğilim, 1470'lerde, Avrupa genelinde modanın değişmesiyle sona ermiştir.

Uzun, yalın görünüm yerini geniş, kalın formlu, küt “ ördekgagası” burunlu ayakkabılara bırakmıştır. Sonuç olarak, çoğu ayakkabı kare forma sahiptir. En uç örneklerde, ayakkabının ön kısımları neredeyse şişmiş gibi görünmektedir. Kadın ayakkabıları, uzun ve sivri uçludan kısa ve yuvarlak olana doğru kayan erkek ayakkabılarının genel eğilimlerini takip etmekteydi. Bununla birlikte, kadınların giydiği uzun elbiseler çoğu portre ve eserde ayaklarını gizleyerek, ayakkabılarının ayrıntılı bir resmini engellemiştir. Platform topuklu ayakkabıların ilk versiyonları olan apartman topuklu ayakkabılar 15. yüzyıl sonlarında moda olmaya başlamıştır.

DERS ADI Kostüm Tarihi

ÜNİTE ADI Barok ve Rokoko Döneminde Kostüm

ÜNİTE NO 11

YAZAR Öğr. Gör. BETÜL ELİBOL

Barok ve Rokoko Döneminde Kostüm

Barok sanatı (Portekizce 'Barrocco' kelimesinden pürüzlü veya kusurlu inci anlamına gelir), Rönesans'tan sonra ortaya çıkmıştır. Yaklaşık olarak 18. yüzyılın ortalarına kadar baskın kalmıştır. Sanat alanında yanılısama yolu ile inandırma ve dönüştürme Barok Stili özellikleri arasındadır.

Bu dönem Avrupa sarayları ve gelişmiş merkezlerinde abartılı gösteriş zevkine uygun sanat olarak nitelendirilmektedir. 17. yüzyılda üst sınıf kendini ön plana çıkarabilmek için giyim stillerinde devamlı değişiklikler yapmıştır. Orta sınıfın üst sınıfın yaptığı her değişikliği taklit etmesi sonucu üst sınıf sürekli giysilerinde değişiklikler yapmak zorunda kalmıştır.

17. yüzyıldaki Avrupa tarihinde Fransa'nın yükselişi ve Orta sınıfın büyümesi etkili olmuştur. Bunların insanların yaşama ve giyinme biçimleri üzerinde büyük etkileri olmuştur ve Avrupa kültürü ve kostümü üzerinde kalıcı bir etkiye sahiptir. Fransa 17.yüzyılda Avrupa'nın lideri konumuna gelmiştir. Moda endüstrisi Paris'te kurulmaya başlamıştır. 18. yüzyıla gelindiğinde, dekoratif sanatlarda ve yansımaları modada da görülebilen, Rokoko diye adlandırılan estetik döneme geçiş olmuştur. Rokoko Döneminde, Barok Döneminden kalan renk ve çizgi ile ilgili yeni düşünceler ortaya çıkmıştır. Bu dönemde daha zarif ve estetik desenler ve işlemler kullanılmıştır.

18. yüzyıl toplumdaki farklı insanların yaşamlarında benzer şekilde köklü değişiklikler başlatmıştır. Avrupa'nın yüzyıllar boyunca süren kırsal ve tarıma dayalı ekonomileri modern endüstriye dayalı ekonomilere dönüşmeye başlamıştır.

Barok Dönemi ve Giysi Özellikleri

Paris'teki dokuma atölyesi, Versailles Sarayı için portreler dokumuş ve Fransa'da saraylar için mobilya üretimi yapmıştır. 1665'te dantel atölyeleri kurulmuş ve göğüs firfırı (kravat), Fontange(süslü başlık) ve diz firfırları(cannon) gibi ürünleri ortaya çıkarmıştır. Bu detaylı süslemeler tüm saray giysilerinde yerini almıştır. Saray giysileri abartılı bir gösteriş içindedir. 1661 yılından itibaren 1789 yılına kadar Fransa diğer Avrupa ülkeleri için moda ekolu olmuştur.

17.yüzyılda Paris'in lüks ürünlerin merkezi olması, saray ile şehir arasındaki bağlantıların güçlenmesi ve modanın yazılı basına yansması ile toplumdaki her kesimde moda anlayışı yerleşmeye başlamıştır.

Moda ve seyahat dergileri butikleri kültürel gezi olarak tanıtip övgü yağdırmıştır. Merak uyandıran bu butiklerde toplumdaki alt sınıf zenginlerin arasına karışmış, moda koleksiyonlarını görmüşlerdir. 17.

yüzyılda taç giyme törenleri, düğünler, balolar gibi özel günler için giyilen zorunlu kıyafetler oldukça masraflı olmuştur. Erkekler için zorunlu kıyafetler uzun bir ceket (justacorps), jile ya da yelek ve bir pantolondan oluşan üç parçalık kıyafettir. Bu giysiler giyilecek ortama göre sade kalmış veya mücevher ya da çiçeklerle süslenmiştir. Kadınlar için özel tören kostümleri Grand Habbit olarak adlandırılmıştır. Bu giysiler oldukça rahatsız bir kalıba sahiptir. Etek, korsaj ve göğüslüğün üstüne giyilen manto kadın silüetine yumuşaklık kazandırmıştır. Çemberli iç eteklerden vazgeçilmesi ile birlikte hacimli, yumuşak silüetler ile yüksek belli, omuza alınan elbiseler kadınlar için popüler olmuştur. Korsaj, jupon ve boyu uzun, kolları geniş elbiseden oluşan üç parça kıyafet kullanılmıştır. 1630 lu yıllarda giyilen kabarık kollu elbiseler ve yerlere uzanan kabarık etekler, kadın elbiselerinin yuvarlak bir silüet şeklini almasına neden olmuştur. Elbiseler parlayan ipek saten kumaşlardan yapılmıştır. Flaman bölgesinde geniş yakalıklar ve koyu renk kıyafetler çok moda olmuştur. Bu dönemde kadınlar sade kıyafetlere ilgi duymuşlardır. Günlük giysiler kemikli korsajlardan ve çoğunlukla tafta kumaştan yapılan daha rahat ve yumuşak drapeli etekler olmuştur. Bu giysilerde önceki döneme göre daha yumuşak ama geniş dantel ya da keten yakalar ve fularlarla tamamlanmıştır. İç elbise olarak kullanılan keten gömleklerin kollarına dışardan görünecek şekilde geniş danteller eklenmiştir. 1660'larda ihtişam İngiltere modasını tekrar belirlemeye başlamıştır.

Dönem dönem moda olan ve 17. yüzyıl başlarında kullanılan eteklerin arkasına takılan bustle'ın amacı, eteğe kabarıklık vermek içindir ve genellikle farthingales ve sert çemberli alt eteklerle birlikte kullanılmıştır.

Dönemin popüler volanlı elbisesi Robe Volante rahatlığı vurgulamış, hareketi kısıtlayan giysilerden sonra insanların daha çok ilgisini çeken hareket kolaylığı, rahatlık ve giyside kullanışlılığı özendirmiştir. Önceki dönemlerde de çok kullanılan doublet ceket ve pantolonlar gösterdikleri değişimle birlikte 17.yüzyılda da en sık giyilen giysilerdendir. Ceket belleri uzamış, belden aşağı doğru biraz genişlemeye başlamıştır. Ceketlerin boyları kalça uzunluğuna kadar kullanılmaktadır. Giysilerde kumaşa kesikler atmak son derece popülerdir. Bir gömlek ve yeleşin üzerine giyilen uzun bir ceket olan justaucorps, 17. yüzyılda erkekler tarafından giyilen en yaygın üst giysilerden biridir. Erkek paltoları tarihinde de önemli bir giysidir, çünkü 15. yüzyılın doublet ceketinden 19. yüzyılın frakına uzun geçiş döneminde önemli bir aşama olmuştur.

Baldric, bele takılmayan geniş bir kuşaktır. Bunun yerine, omuz üzerinden bağlanmış; genellikle omuzdan bele doğru çapraz olarak uzanmıştır. Baldric genellikle doublet üstüne giyilmiştir.

Bir figürü toplanıncaya kadar belini sarmak için tasarlanmış, sıkıca bağlanmış bir vücut giysisi olan korse, kadınlar için moda için uygun bir elbise desteği olmuştur.

18. yüzyılda korseler karmaşık hale gelmiştir. Bu dönemin zengin kadınlarının giydiği giysiler, en iyi malzemelerden yapılmış, oldukça dekoratiftir. Korseler de lüks malzemelerden yapılmış ve çoğu zaman kadınların kokulu otları veya küçük parfüm paketlerini koyabileceği gizli bir cebi vardır. Şekil, göğüsten bele doğru daralmakta ve balina kemiği şeritleriyle sertleştirilmektedir. Bunlar, daha önceki korselerin ahşap veya metal desteklerinin yerini almış ve vücudu istenildiği forma getirmek için kullanılmıştır. 18. yüzyılda kullanılan korseler insan vücudunu olumsuz etkilemiştir.

17. yüzyılda hem erkekler hem de kadınlar için bakımlı olmak önemli olmuştur. Yüzyılın başında moda için uygun erkekler saçlarını omuzlarının üzerinden sarkan buklelerle ya da ekstra saç teli ile oldukça uzun kullanmışlardır. Ancak, 1600'lerin sonlarında kral ve daha sonra giderek daha fazla erkek kalın, dalgalı peruklar takmaya başlamıştır.

Yüzyılın başında erkekler, bir önceki yüzyılın şapkalarının süslü versiyonlarını, genellikle büyük tüylerle yapılandırılmış, yüksek taçlı ve geniş kenarlı olarak takmışlardır.

Maskeler, Avrupalı kadınlar arasında hem pratik hem de dekoratif kullanımlara sahiptir. Maskeler ilk olarak 16. yüzyılda, kadınlar dışarıdayken güneşten ve diğer unsurlardan korunmak için takılmıştır. Maskelerin bu pratik kullanımı 17.ve 18. yüzyıllar boyunca devam etmiş ve bu tür maskeler ya yüzün tamamını ya da sadece burnu ve gözleri kaplamıştır.

17. yüzyılda zengin kadınlar için önemli bir aksesuar katlanan yelpaze olmuştur. İpek veya süslü kâğıt gibi ince malzemelerden yapılmış, fildişi, oyulmuş ahşap ve hatta ince altın ve mücevherlerle süslenmiş yelpazeler, kullanıcının zenginliğini ve ayrımlığını göstermek için etkili bir aksesuardır.

Rokoko Dönemi ve Giysi Özellikleri

Rokoko, 18. yüzyılda Fransa'da Barok Döneminden sonra ortaya çıkmıştır. Fransız modası 18. Yüzyılın ilk yarısında etkili olurken, ikinci yarısında İngiliz modası da yayılmaya başlamıştır. Fransa 18.yüzyılda modanın merkezidir ve moda bu toplum için önemlidir. Ancak yüzyılın ilerleyen tarihlerinde İngiliz tarzı kıyafetler önem kazanmaya başlamıştır. Erkek kıyafetlerinde pek bir değişiklik olmazken ağır barok tarzı giysilerin yerini daha yumuşak tarzda giysiler almıştır. Erkekler ve kadınlar, 18. yüzyılın başlarında, sonunda olduklarından çok farklı kıyafetler giymişlerdir. Terzilerin dikişleri o kadar gelişti ki, yüzyıl ortalarında giyim stilleri detaylara ve süslemeye gösterilen özenle zenginleştirilmiştir. 17. yüzyılın ilk yarısındaki korseden sonra, giysi daha rahat hale gelmiş ve genellikle yumuşak bir malzemeden bir tel veya balina kemiği ile yapılmıştır. Bu tür bir korse, 18. yüzyılda genç kızlar tarafından bile kullanılmıştır. Bu sırada eteğin altına giyilen çemberlerden oluşan bir çerçeve olan farthingale, pannier veya bustle olarak da adlandırılan malzemeler kabarık eteklere şeklini vermiş ve moda için etkili olmaya devam etmiştir. Kadınlar uzun elbiselerinin üzerine çeşitli büyük yuvarlak pelerinler giymişlerdir. Kadife veya taftalardan yapılan bu dış giysiler genellikle fırfırlar ve kurdelelerle veya kürkle süslenmiştir. Pelerinlerde genellikle kadınların devasa saç stillerini kaplayacak kadar büyük başlıkları vardı. Bu büyük örtüler resmi durumlar için giyilmiştir. Kadınlar için başka, daha az resmi ceketler de mevcuttur. Spencer, uzun, dar kollu kısa belli bir cekettir. Casaquin, öne sıkıca oturan ancak arkada daha gevşek bir şekilde sarkan kalça uzunluğunda bir cekettir. 1670'lerin sonları, sonraki yüzyıl boyunca geniş kapsamlı bir etkiye sahip olacak kadın giyim tarzında yeni bir gelişme görmüştür. Daha önce kadınlar tarafından giyilen sert, kemikli korsaj ve etek stili, dönem başlarında daha gevşek bir şekilde sarılmış bir elbise tarzı olan mantua ile değiştirilmiştir. Mantua'nın ipek tasarımlarını en iyi şekilde sergilediği düşünülmüştür, çünkü kumaş kesilmek yerine daha çok sarılmıştır. 18. yüzyılın ortalarındaki Manteau'un eteğinin önü ve arkası, yanlara takılan iki küçük yan panniers ile önden düz olarak şekillendirilmiş, ancak yanlardan çok uzamıştır. Bu elbiseleri giyen kadınlar kapılardan yanlamasına geçmek zorunda kalmışlardır. En çok 18. yüzyıl Rokoko tarzıyla ilgili olan 1715 ile 1775 arasında popüler olan Robe à la Française tamamen süs tasarımlarına ve karmaşık çiçek desenlerine ve süslemelere sahip dekoratif bir mimari, moda ve iç tasarım tarzı elbisedir. Zengin kumaşlardan yapılmış ve fırfırlı süslemelerle doludur, yalnızca en zengin kadınlar tarafından giyilmiştir. Kare yakalıdır ve dar bir korse içermektedir. Sıkı kollar, kolu omuzlardan dirseklere kadar kaplamıştır. Engageantes denilen

birçok dantel ve firfir katmanı, alt kolu çevrelemiştir. 18. yüzyılın ikinci yarısında, Avrupa ve Amerikan modasının çoğu Fransa'nın stillerini takip etmiştir. Fransa'da saray soyluları, Fransız sarayı Versailles'da toplanmıştır. Erkekler insan saçı veya keçi saçından yapılmış, karmaşık buklelerden oluşan uzun peruklar kullanmışlardır. Kadınlar başlarında bir tel çerçeve üzerine kendi saçlarını sarmışlardır. Bazen başlarının birkaç metre yukarısında yükselen devasa dekoratif saçlar yapmışlardır. 18. yüzyılın çoğu için kadın ayakkabıları kumaştan yapılmıştır. Malzeme desenli elbise ipeği olsa da, elbise ve ayakkabı aynı kumaştan yapılmamıştır.

DERS ADI Kostüm Tarihi

ÜNİTE ADI 19. Yüzyılda Kostüm

ÜNİTE NO 12

YAZAR Dr. Öğr. Üyesi NURCAN KUTLU

MODAYA YÖN VERENLER

Giysi ve giyinme ilkçağdan günümüze moda olgusunun dönüşmesinde pek çok etken rol oynamıştır. Bu değişimde dolaylı olarak rol oynayan ana etkenleri; sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve politik etkenler olarak saymak mümkündür. Psikolojik etkenler arasında; bireysel veya toplumsal tepki, bireysel veya toplumsal ispat isteği, cinsel kimlik ve toplumsal roller, toplumsal hareketler 19. yüzyılın moda anlayışını en fazla etkileyen unsurlardır. Bu etkenlerin kostümlerin formlarını etkileşim ve değişiminde etkili olduğu düşünülmektedir..

Bu etkenlerin yanı sıra moda olgusunun yaşam eğrisi gereği yayılma yönü ve hızına bakıldığında başka etkenlerde bulunmaktadır. Bu etkenler bireysel tarzda moda yaratan ve kitleleri peşinden sürükleyen avangart kişilerdir. Tarz yaratıcı olarak nitelendirilecek bu kişiler eski tarzlara alternatif yaratma eğiliminde olmuşlardır. 19.Yüzyılın modayan yön veren avangart kişilerine; İmparatoriçe Josephine, İmparatoriçe Eugenie, yazarlardan Oscar Wilde, Edward Bulwer-Lytton, George Bryan "Beau" Brummell, aktivist Amelia Jenks Bloomer, illüstratör Charles Dana Gibson ve moda tasarımcısı Charles Frederick Worth örnek verilebilir.

Napolyon'un taç giyme töreninde İmparatoriçe Josephine tarafından giyilen ve Jacques-Louis David'in ünlü tablosunda (1805-1807) tasvir edilen kuyruklu ipek tören elbisesi saray modasının tipik tarzını göstermektedir. Bu tarz ile Josephine Empire-Ampir modasını yaratmıştır. Yine İkinci İmparatorluk dönemine (1852-1870) kadar, Fransız asaleti yenilenmiş bir iktidarın gücüne sahip olurken III.Napolyon'un karısı İmparatoriçe Eugenie, önde gelen bir moda lideri oldu.

Asiller ve saray mensuplarının moda yaratan yaşam tarzları ve giysileri yavaş yavaş saray dışına çıkarak, moda sahnesinde burjuvaziye mensup kişiler ve aktrisleri önemli moda figürleri haline getirdi. Bu kişiler haute couture moda anlayışının önemli müşterileri oldu.

İlki 1851'de Londra'da düzenlenen uluslararası sergiler ve demiryolları ve buharlı gemiler gibi toplu taşıma araçlarının gelişi nedeniyle, uluslararası ticaret benzeri görülmemiş bir yükseliş yaşadı. 19.yüzyılda başlıkları hızla gelişen moda dergileri, Paris modasının yüzyılın ikinci yarısına kadar tüm dünyada tanınmasına yardımcı oldu. Bu dergilere; Harper's Bazaar, La Mode Pratique, The Lady's Magazines, La Galeria des Modes, De La Mode, Les Modes Parisiennes, Le Mercure Galant / Le Mercure de France, La Mode Illustrée, The Delineator ve Vogue örnek verilebilir.

19.yüzyılda modanın değişimi ve dönüşümünde sanayi devrimin etkisi geniş kapsamlı ve derin olmuştur. Bireyler endüstrileşme ile hayatın her alanında gerek kabul gerekse reddedişlerle kendisine yön çizmeye çalışmıştır. Sanat ve moda da bu alanlardan birisidir. Dönemin sanatçıları daha duyarlı bir toplum özlemiyle şiirde, romanda ve müzik alanında bu hassas bakış açılarını ifade ederken diğer tarafta kadın bedeninin özgürlük arayışında kadınlara destek olmuşlardır. Oscar Wilde, Edward Bulwer-Lytton, George Bryan "Beau" Brummell, Prens Albert, Amelia Jenks Bloomer, Charles Dana Gibson ve moda tasarımcısı Charles Frederick Worth bu yüzyılda modaya yön veren kişiler olmuşlardır.

19. Yüzyıl teknik ve teknolojik gelişmelerin yanı sıra toplumsal kurallar da yaşanan pek çok olay ve olgu sonucu değişimler yaşanmıştır. Moda çerçevesinde bakıldığında alt tabakalara dahi yayılmaya başlaması modayı önemli bir endüstriyle güç haine getirmiştir. Bu güç zaman zaman farklı ellerde şekillenerek giysi formunda döngüsel bir dönüşümü yaratmıştır.

MODAYI ETKİLEYEN TARZLAR VE GİYSİ ÖZELLİKLERİ

Modaya uygun giyim tarzı Fransa kökenliyen alternatif giyim tarzı açıkça İngiliz etkisi altındaydı. Fransız modasının saraya dayalı kökenleri rafine ve lüks bir moda anlayışı yaratmıştır. Kişilikleri ve tarzları ile dönemlerinin avangart tarzlarını yaratmışlardır. 19.yüzyılın moda tarzları kendinden önceki dönem ve tarzların bir devamı niteliğinde olup kendi çağlarının ruhuna göre şekillenen bir anlayışa sahiptir. Yüzyılın en önemli dönem ve tarzları; Neoklasik Dönem (1790 - 1810), Romantik Dönem (1810 - 1837),Victorian-Viktoryen Dönem (1837 -1880) ve Belle Epoque Dönem / Güzel Dönem (1880- 1914).

Neoklasik Dönem (1790 - 1810)

18. yüzyılın sonunda başlayan ve 19.yüzyılın başlarında sona eren bir dönemdir. Neoklasik tarz giysi modasında, Yunan ve Roma esintili, sade formlu, yüksek belli, pastel tonlu, yumuşak kumaşlı giysiler şeklinde görülmüştür. Fransa Kraliçesi Marie Antoniette ile başlayan bu dönem, Napolyon'un ilk İmparatoriçesi Joséphine de Beauharnais ile zirveye taşınmıştır. Moda literatüründe Ampir (Empire) tarzı olarak geçmektedir. Antik Yunan ve Roma mirası üzerine kurgulanan bu tarz ölçülü, sade ve düz hatlara sahipti. Devrim sonrasının demokratik değerlerinin temsili gibiydi.

Bu dönemde korseler ve kumaşların ağır görünümü ve rokoko döneminin abartılı tarzının bir reddedilişiydi. Antik Yunan mirasına öykünme ve yeni bir dönemin heyecanı ile iç giyim uyarlaması olan ve kombinezonla (chemise) özdeşleştirilen elbiseler görülmeye başladı.

Romantik Dönem (1810–1837)

Aydınlanmanın aşırı rasyonelliğine tepki olarak doğan bu dönem; duyguyu inceliği ve duyarlılığı sanatta ve modada vurgulayan bir akımdır. Bu dönemde yaşanan toplumsal ve teknolojik değişimlerin sonucunda ve romantik sanat akımlarının da etkisi ile giysi modasında değişimler yaşanmıştır. Bu durum aynı zamanda kadın ve erkek giysileri arasında belirgin farklılıkları da beraberinde getirdi. Erkekler, daha parlak ve canlı renklerden oluşan ve askeri öğeler barındıran giysileri giyerken kadınlar ise; abartılı bir silüet geniş ve derin dekolte, leg of mutton-koyun budu kol ve gigot kol formları, ince bel hattı, daha pastel tonlarda, narin kumaşlar ile ön plana çıkan giysi formları yaratmıştır.

Victorian-Viktoryen Dönem (1837-1901)

Kraliçe Victoria 1837 yılında Britanya tahtına çıkmasıyla birlikte başlayan bu dönem adını Kraliçe'den almıştır. Feodal bağların ve eski toplumsal hiyerarşik düzenin değişip burjuva kesimin ön plana çıkmasıyla birlikte güç, toprak sahipleri ve aristokratlardan ticaretle, sanatlara uğraşan girişimcilerin eline geçmişti. Modern kapitalizmin ortaya çıkmasıyla günlük yaşamda birbirinden ayrılmış olan kadın ve erkekler giysilerinde belirgin ayrımlar görülmektedir.

Erkekler oldukça sadeleşen ve günümüz silüetlerine benzeyen formlarda ve koyu tonlarda giyinerek gösterişten ne kadar uzaklaşırsa kadınlar da tam tersi o kadar abartılı ve gösterişli giyinmişlerdir.

Belle Epoque Dönem/Güzel Çağ (1880- 1914)

19. yüzyılın sonlarına doğru gelindiğinde aynı zamanda Belle Epoque –Güzel Dönem olarak bilinen bu dönem, genel hatlarıyla Art Nouveau akımına da karşılık gelmektedir. Kraliyet ailesi ve aristokrasi bu dönemde de hala trendleri belirleme ve yayma açısından önemli bir rol oynamaktaydı. 1901 yılında Kraliçe Victoria'nın ölümü ve VII. Edward'ın kral olmasıyla birlikte bu döneme "Edwardian Dönemi" de denilmektedir.

Beden S harfi çizmektedir. Bel hattı abartılı bir şekilde korse ile incelerken göğüs dekoltesi ön plandadır. Kadınlar gösterişli ve romantik kıyafetler giymektedir. Dünya Savaşı bu kullanışsız ve elitist modayı silip süpürdü ve böylece yeni bir dönemin modernizmin kapıları açıldı.

19. Yüzyıl imparatorluk savaşları, teknik ve teknolojik gelişmeler, toplumsal ve siyasi olaylar ve kadın hareketleriyle geçen bir yüzyıl olmuştur. Kendisinden önceki yüzyılda başlayan sürecin devamında insanlık tarihine değişim ve gelişim hızını aktarmıştır. Simmel'in (Simmel, 2013), seçkinlerin toplumsal üstleri tarafından taklit edilme süreci olarak tanımlandığı moda yeni yüzyıla pek çok değişimin zeminini hazırlayarak döngüsünü taşımıştır.

DERS ADI Kostüm Tarihi
ÜNİTE ADI 20. Yüzyılda Kostüm
ÜNİTE NO 13
YAZAR Dr. Öğr. Üyesi NURCAN KUTLU

20.YÜZYILDA TOPLUMSAL DEĞİŞİMLER VE MODA

20. yüzyılın ilk yirmi yılında, Batı'daki siyasi, sosyal ve ekonomik yaşamda dramatik değişiklikler görüldü. Yirminci yüzyılın başında yaşanan refah düzeyi büyük ölçüde sanayileşmenin sonucuydu. Sanayileşme, dünyanın büyük güçlerine büyük bir zenginlik getirmiş, İngiltere, Almanya, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'ni dünyadaki yaşam standardı en yüksek ülkeler haline almıştı. Savaş, aynı zamanda, savaşmak için deniz aşırı ülkelere giden erkek işçilerin yerini alması için birçok kadını işyerine getirdiğinden büyük bir toplumsal değişim de beraberinde getirdi. Sanayileşme, kadın hareketi, popüler kültürün yükselişi ve savaşın her birinin moda dünyası üzerinde etkisi derin olmuştur.

Bir savaşın sona ermesi ve Soğuk Savaş'ın başlaması, Amerikan sosyal yaşamında gerçek stresler yarattı. Askerler, normal hayata dönme, ev satın alma, aile kurma ve düzenli iş yapma hevesiyle savaştan döndüler. Savaşın sona ermesini izleyen on beş yıl içinde, Batı'daki moda bir dizi köklü değişikliğe gitti. Kadın modası, önceki yüzyılın başından beri görülmemiş zenginlik ve lüks düzeylerine ulaştı. Buna ek olarak Paris, dünyanın moda başkenti olarak yerini aldı.

Modada, 1960'lar ve 1970'ler devrimci bir değişim yaşamaktaydı. 1960'ların başındaki gençlik patlamasını ve moda çılgınlığını, 1960'ların sonundaki hippie bakışları, 1970'lerin başındaki moda karşıtı trendler ve 1970'lerin ortalarından sonlarına kadar olan punk ve disko stilleri takip etti. 1970'lerin sonlarına gelindiğinde, Batı'daki insanlar bir kez daha "normal" kıyafetler giymekten memnun görünüyordular. 1980 ile 2003 yılları arasında, modern kostüm tüm karmaşıklıklarını sundu. Bu dönemde yüksek moda anlayışı ve tasarımcılarının ve onların abartılı kıyafetlerinin statüsünde bir yükseliş ve düşüşü getirdi. Genellikle gençlerin yönlendirdiği müzik trendleriyle ilişkilendirilen belirli giysilerin ani popülaritesi, yeni teknolojilerin etkisi, ünlülerin moda üzerindeki etkisi, hepsi rahat ve gündelik kıyafetleri tercih eden genel bir eğilime aykırıdır. Bu eğilimler, yirminci yüzyılın ikinci yarısını karakterize eden eğilimlerin bir devamı gibidir.

MODAYA YÖN VERENLER

Birinci Dünya Savaşı (1914–18), dâhil olan ülkelere birçok değişiklik getirdi. Almanya, Avusturya, Fransa, İngiltere, Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer ülkeler, insanların giyim tarzları da dâhil olmak üzere günlük yaşamlarında birçok değişiklik görüldü. İnsanların giyinme şeklini değişmesinde bir diğer faktör savaşın getirdiği, belirli malzemeleri askeri kullanımlarla getirilen sınırlamalardır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda Paul Poiret (1879-1944) gösterişli, parlak renkli kadın kıyafetleri tasarlamasıyla beğeni toplamıştı. Oryantal ve Greko Roman tasarımlarından Rus köylü kostümlerine ve ayrıca dekoratif sanatlara kadar önceden var olan bir dizi stilden ilham almaktaydı. Poiret, Doucet için çalışırken, Sarah Bernhardt (1844–1923) ve Réjane (1857–1920) dâhil olmak üzere dönemin en ünlü Fransız aktrislerinden bazıları için sahne kostümleri tasarlayarak beğeni topladı. Bu dönemde tasarımcılar toplumun moda algısını sinema aktör ve aktrisleriyle yönlendirmeye başlamışlardı.

Bloomer terimi, Amerikalı kadın hakları aktivisti Amelia Jenks Bloomer (1818-1894) tarafından giyilen ve kadınların hareket özgürlüğünü teşvik eden giysiler olarak tanımlanmaktadır.

İlk olarak 1800'lerin sonlarında yayınlanan illüstrasyonları Gibson kızı, Amerikalı sanatçı Charles Dana Gibson'ın (1867– 1944) sanatı, zamanının moda olan üst-orta sınıf toplumunu, özellikle de belirli bir tür modern genç kadını tasvir ediyordu.

Burberry, kullanıcının hareket özgürlüğüne izin verirken suyu iten ince dimi gabardinden yapılmış bir ceket, trençkot veya fırtına ceket olarak adlandırıldı. Zamanının en ünlü ve başarılı sanatçılarından biri olan Irene Castle (1893–1969) yaratıcı bir salon dansçısıydı ve 1910'ların Amerikan ve Avrupa modası üzerinde muazzam bir etkiye sahipti.

Dior ilk koleksiyonu 1950 yılı için modanın yönünü belirleyen New Look-Yeni Bakış olarak duyurdu Erkek modasında, Galler Prensi VIII. Edward, pilot Charles Lindbergh, tenis oyuncularını Jean René Lacoste, Bill Tilden, yüzücü Johnny Weissmuller, üniversite futbol yıldızı Red Grange ve film yıldızı

Rudolph Valentino trend yaratan ünlü kişilerdir.

Dönemin kadın modasına yön veren en büyük etkilerden biri, amiral gemisi olan Bazaar'ı 1958'de Londra'daki Kings Road'da açan tasarımcı Mary Quant'dı.

Modaya yön verenler; modayı yönlendiren tasarımcılar olduğu kadar aynı zamanda dönemin politikacıları, sanatçıları, sporcuları, sinemanın aktris ve aktörleri, pop yıldızları, müzik grupları ve günümüzde ise sokak modası ve sosyal medyanın yarattığı ikonlarla bu süreç devam etmektedir.

MODAYI ETKİLEYEN SANAT AKIMLARI VE GİYSİ FORMLARI

Sanat akımlarından fütürizm, sürrealizm, op-art, pop art ve postmodernizm moda tasarımını derinden etkilemiştir. 20.yüzyıl boyunca sanatçılar ve tasarımcılar birbirlerini etkilemişlerdir.

Fütürizm

Fütürizm'in gerçek gelişimi İtalya'da hayat bulmuştur. Çağdaş yaşamın hareketliliği ve endüstri toplumunun gücüne tutkun olan fütüristler, gelecek zamana geçişte teknolojinin yüceltilmesi için çalışmayı öngörmekteydiler. Giacomo Balla 1914 yılında yayınladığı manifestosunda, kasvetli, ağır başlı ve hantal görünümlü erkek giysilerinin yerini dinamik, çok renkli, asimetrik ve geometrik kesimli giysilerin alması gerektiği fikrinden yola çıkarak, birkaç renkli giysi tasarımının tanıtımını da yapmıştır.

Sürrealizm

Sigmund Freud'un etkisi altında 1924 yılında yayınlanan manifesto, çevresine fikirleriyle büyük etki yapan André Breton tarafından yazılmıştır. Bu akım ilk sezgi döneminde, deneysel yoldan bilimsel sonuçlara ulaşmak istemektedir. İkinci döneminde (akli dönem) kendini sosyal devrimlere uydurmak istiyordu. Sürrealizm akımı kendi dönemi içinde birçok moda tasarımcısına ilham kaynağı olmuştur. 1930'lu yıllarda sanat akımlarının modada ki sesi alışılmışın dışındaki tarzıyla dikkati çeken Elsa Schiaparelli olmuştur. Schiaparelli kübizm ve sürrealizmden etkilenmiş, dönemin sanatçılarından Dali ve Picasso'dan kendisi için tasarım yapmalarını istemiştir. Bu tasarımlarının yanı sıra, Salvador Dali'nin eserlerinden etkilenerek de giysiler tasarlamıştır.

Pop Art

Popüler kültüre kök salmıştır ve medyaların insanların dünya görüşlerini değiştirdiklerini kanıtlamaya çalışmaktadır. Yves Saint Laurent, 1960'lı yılları etkilemiş olan geometrik formlardan yararlanarak dönemin sanat akımını çarpıcı bir şekilde tasarımlarında işlemiştir. Pop Art etkili desenlerini düz kesimli elbiselerinin üzerine uygulamıştır. Özellikle ressam Piet Mondrian'ın soyut düzenlemelerinden etkilenerek tasarladığı Mondrian elbise çok ünlü ve taklit edilen tasarımıdır

Op Art

Op Art, 1960'lı yılların sonunda, hareket izlenimi uyandıran optik yansımalarla ilgilenmektedir. Giysi tasarımında kullanılan değişmez geometrik desenler, optik biçimler gözün dikkatini çeken tipik unsurlardır. Bu yüzden giysilerin kesimleri basit olmalıdır. Çoğunlukla siyah-beyaz rengin kullanımıyla spiraller, kareler, daireler ve dikdörtgenler kullanılarak tasarlanan giysiler özellikle gençlerin ilgisini çekmiştir.

Postmodernizm

Postmodernizm, bilimsel sanatla popüler kültür arasındaki eski ayrılıkları ortadan kaldırmıştır. Bundan böyle karma sanat biçimleri geçerlidir. Sanat eleştirisi sosyolojinin, antropolojinin, dilbiliminin ve felsefenin verilerinden yararlanır. Japon avangardını Paris modasına kabul ettiren Miyake, Kawakubo ve Yamamoto postmodern olarak tanımlanmaktadırlar. Postmodern kabul edilmelerine rağmen Miyake kendisini postmodern olarak görmemektedir. Fakat postmodernizmin geleneksel görüşlerin değişmesine neden olmasından dolayı takdir ettiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda Jean Paul Gaultier avangard'ı diğer Fransız modacılarından daha fazla Londra'da gerçekleştirmiştir.

DERS ADI Kostüm Tarihi

ÜNİTE ADI Türk Giyim Tarihine Giriş

ÜNİTE NO 14

YAZAR Öğr. Gör. BETÜL ELİBOL

Türk Giyim Tarihine Kısa Bir Giriş

İnsanlar var olduğu sürece giyinme ve örtünmeye gereksinim duymuşlardır. Giyim ihtiyacında farklı unsurlar etkili olmuştur. Giyinmenin ilk amaçları, insanların kendilerini sıcak, soğuk, kar ve yağmur gibi tabiat şartlarından korumaktır. Başlangıçta bitkilerin lif ve yaprakları ile hayvanların postlarından yararlanılarak oluşturulan gösterişsiz giysiler, sürekli bir değişim ve yenilenme içinde olmuştur. İlerleyen dönemlerde insanların yeni yerler görmesi ve yeni teknolojiler öğrenmesi giyim kuşamın gelişimini etkilemiştir.

Türk Dokumacılığı ve Kumaş Sanatı

Giyimin esasını dokuma ve kumaşlar oluşturmaktadır. Anadolu kültüründe insanlar, ipek, yün, pamuk, keten liflerinden oluşan iplikleri dokumuşlar ve zengin kumaş çeşitliliğine ulaşmışlardır.

Anadolu'ya göç eden Türkler göç ettikleri yerlere kendi kültürlerini ve inançlarını getirmişlerdir. Bu geçiş Anadolu'da yepyeni bir Anadolu kültürünü ortaya çıkarmıştır.

İslamiyetten sonra süslemeler farklılaşmış, figürlü bezeme yerini geometrik bezemeye bırakmıştır. Böylece Doğu ve Batı ile Selçuklu gelenekleri sentezi Osmanlı'ya özgü dokuma sanatını ortaya çıkarmıştır.

Sonsuzluğu ifade eden geometrik bezeme sanatın tüm dallarında yerini almıştır.

Türk kumaşları tarih boyunca birçok aşamadan geçmiştir. Osmanlı öncesi dönemde Denizli dokumacılığı çok gelişmiştir. Burada altın işlemeli ve uzun süre dayanıklı pamuklu kumaşlar üretildiği bilinmektedir.

Ankara ve çevresi yün üretimi ile bilinmektedir. Burada tiftik keçisinden sof, şali denilen farklı yünlü kumaşlar üretilmiştir. Birçok ilde ipekçilik yapılmıştır. Bunlardan biri olan Bursa'da ipekçiliğin çok gelişmiş olduğu bilinmektedir.

Üretiminden dokunmasına kadar her aşaması oldukça zor olan ipek dokumacılığı, her dönemde çok kullanılan bir kumaş olmuştur. 16. yüzyılda İstanbul, Bursa ipekçilerini dokuyan önemli bir merkez haline gelmiştir.

Osmanlılar ipeği en güzel şekilde dokumuş, dokuma ipliğine altın ve gümüş karışımı tel katarak daha değerli yapmışlardır. Bu şekilde dokunan ipeğe Klabdan denilmiştir. Dokumalardaki altınlı tel kumaşı zenginleştirmiştir.

Osmanlı Döneminde desenler saray nakkaşhanesinde hazırlanmış, kumaşlar sarayda dokunup dikilmiştir. 16. yüzyıldan itibaren bilinen ipekli dokumalar; tafta ve valalar, atlas ve kutnular, kadife, kemha, seraser gibi kumaşlar olarak sayılabilir.

Canfes hafif ipekli ince bir kumaştır ve kaftan üretiminde kullanılmıştır. Ayrıca canfesten yazlık ferace, şalvar ve astar da yapılmıştır. Seraser atkısı ve çözüğü ipekten olan, çiçek desenli bir kumaştır. Kaftanlarda çok kullanılan bir kumaştır. Çatma kadifenin bir çeşididir ve dış kaftan yapımında kullanılmaktadır.

Kemha da Türk kumaşlarında çok kullanılmıştır. Dış kaftan yapılmakta olan ipekli dokuma ağır bir kumaştır. Tafta sert yapıda bir kumaştır. Kadife dokuma alanında başlıca kumaşlardandır.

Birçok farklı türü olan havlı bir dokumadır. Selimiye, atkısı ve çözüğü ipekten olan, yolları arasında çiçek desenleri olan bir kumaştır. Türklerin İslamiyet'e geçmeleri ile giysilerde desenler doğadan örneklerle karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı Döneminde kumaşlarda ve diğer sanat dallarında en çok karşılaşılan motifler natüralist çiçeklerdir. Karanfiller, güller, bahar açmış ağaçlar, sümbüller gibi birçok çiçek kompozisyonlarda görülmüştür. Bu desenler hem kadın hem erkek giysilerinde yerini almaktadır.

Hem minyatürlerden hem de günümüze kalan padişah giysilerinden bunu anlamaktayız. Kumaşlarda çiçekler dışında meyve motifleri de çok kullanılmıştır.

Bu motiflerin kumaşa aktarılmasında işleme sanatının önemli bir yeri vardır ve işleme sanatı Türk kültüründe geleneksel olarak devam etmiş ve gelişmiş bir sanat dalıdır.

Türk toplumu özel merasim kıyafetlerinden iç giysilerine kadar kıyafetlerini işlemeli kullanmışlardır.

İşlemeler her türlü giyside kullanılmış önemli süsleme tekniklerindedir. Geleneksel Türk giyim kuşamında işlemeler pek çok kadın, erkek ve çocuk giysileri ile aksesuarlarını süslemek için kullanılmıştır.

Topkapı Sarayına bağlı olan Ehl-i Hiref, sarayın maaşlı çalışan sanatçılarına denilmektedir. Başta nakkaşlar olmak üzere, kitap cildi yapanlar, kuyumcular, altın iplikle işleme yapanlar, kaftanlar için

düğme bantları hazırlayanlar, kavuk, sarık, takke yapanlar, ayakkabı, çizme yapanlar, demir işi yapanlar, eldiven dikenler, çamaşır diken, yıkayanlar ve dokumacılarla terziler bulunmaktadır.

Nakkaşların ürettikleri desenler o dönemde tüm sanat kollarında karşımıza çıkmaktadır. Örneğin bir kaftan kumaşında bulunan desen, bir tabakta ya da kitap cildinde de görülebilmektedir. Tüm sanat kollarında bu şekilde bir klasik Osmanlı Sanatı ve saray üslubu ortaya çıkmıştır.

Osmanlı Döneminde Giyim

16.yüzyılın sonunda Osmanlı Devleti Orta Doğu ve Avrupa’ da etkili olmaya başlamıştır. Ekonomik olarak üst seviyelere çıkmıştır. Osmanlı Saray giysilerinin herkeste ilgi uyandırdığı özellikle Avrupalılar tarafından da merak edildiği bir dönemdir. Kıyafetlerin bohçalar içinde saklanması ve etiketlerin üzerinde açıklayıcı bilgilerinin yer alması günümüze bırakılan önemli kaynaklardır.

Osmanlı’da giysiler, kumaş ve form olarak statü belirleyici olmuşlardır. Kadınların ev ve dış giysileri farklı olmuş, evde giydikleri gösterişli giysileri dışarda ferace ile kapanmıştır. Ferace, XV. yüzyıl sonundan itibaren yenilenmesi devam eden, hem erkeklerin hem kadınların giydiği bir üst kıyafetidir. Feracenin önü açıktır, bedeni ve kolları boldur. Eteği yere kadar uzanan bir tür cübbedir. Bu model özelliği hem kadın hem de erkek feracelerinde geçerlidir. Kadınlar dışarda kol boyları çok uzun olan, ancak parmak uçları görünebilen feraceler giymişlerdir. XVI. yüzyılda feraceler yazın ipeklilerden, kışın yünlülerden yapılmıştır. Kışlık olanların içleri ayrıca giyen kişinin ekonomik durumuna göre kürklerle kaplanmıştır. Yüzlerini de yaşmak denilen bir örtü ile örtmüşlerdir. Feraceler oldukça bol kesimlidir, önü kapalıdır. Kışın feracenin üzerine kolları oldukça uzun olan kürkler giyilmiştir. Sokak giysisi olan feraceler, erkek giysileriyle benzerlik göstermektedir.

Osmanlılarda kadın, erkek ve çocuk kıyafetleri; şalvar, gömlek, iç ve dış kaftanından oluşmuştur. Kalıp olarak hepsi de aynı özelliktedir. Şalvarlar kalıp olarak iki farklı modeldedir.

Başlıklar ve Aksesuarlar

Osmanlılar’da üzerine sarık sarılmış erkek başlığına kavuk denilmiştir. İslâm dünyasında yaygınlaşan kavuk keçeden yapılmaktadır. Horasânî, üsküf, yüsufî, selîmî, kallâvî, örf, mücevveze gibi birçok kavuk türü vardır. 1829’dan sonra çok farklı kavukların yerine düzenin sağlanması için fes giyilmesi kararlaştırılmıştır. Eski dönemlerden bu yana kadınlar baş süslemelerine önem vermişlerdir. Özellikle başlıklar ve baş süslemeleri giyimin önemli konularından olmuştur.

Hotoz perçemler dışında saçı içine toplayan bir tür başlıktır. Osmanlı Döneminde kadınlar, ev içinde başları açık dolaşmamış yemeni ve hotoz kullanmışlardır. Bunlar kadın başlıkları arasında dikkat çekmektedir. Ev içinde kullanılan hotozlar sokağa çıkarken yaşmakla örtülerek bağlanmıştır. Ekonomik duruma göre kadınlar bu başlıkları çiçekler, değerli taşlar ve pırlantalı iğnelerle süslemiş ve ipekli başörtüsü ile kullanılmıştır.

Batılılaşma Etkisinde Osmanlı Giyimi

Türkiye’de, geleneksel kadın kıyafetlerinin. 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batılı giyim kuşamdan etkilendiği, yüzyılın son çeyreğinde, neredeyse tümüyle Avrupalılaştığı görülür. Osmanlılar 17. Yüzyılın sonlarından başlayarak Batı etkilerini almaya başlamıştır. İmparatorluğun Batıya açılışı, başlangıçta daha çok teknik ve siyasal zorlamaların sonucudur. Batının ilerleyen teknolojisi de bunda etkili olmuştur. 18. ve 19. yüzyıl modasına ışık tutan görseller kaynak olarak; minyatürler, gravürler, taval resimleri, fotoğraflardır. Osmanlı Döneminde tutulan terzi defterleri de dönemin modasını net bir şekilde anlatmaktadır.

Batılılaşmaya bir geçiş dönemi olduğu ve önce kadınların süsleme ve aksesuarlarında bu değişimin yaşandığı bilinmektedir. Şalvar, entari, kaftandan oluşan geleneksel tarzın aynı kaldığı, ancak kıyafeti zenginleştiren harçlarda abartının başladığı görülmüştür. Kadınların Batılılaşma hevesinin artmasıyla, etkileri giysilere de yansımıştır. Osmanlı’da Avrupa modasını ilk takip edenler saraya ve üst sınıfa mensup kadınlar olmuştur. Kıyafetteki değişim önce sarayda başlamış sonra mali durumu iyi olan ailelerde, daha sonra da halkta görülmüştür. Avrupalı kıyafetler ekonomik duruma göre, Paris’ten getirilmiş veya diktirilmiştir. XVIII. yüzyıl başlarında, özellikle Lâle Devri’nde (1718-1730) saray büyük bir eğlence hayatına dalmış, yazın bu eğlencelerin dışarıya taşması sonucu saray kadınları ve zengin hanımlar renk renk, şık ferace ve yaşmaklarıyla boy göstermeye başlamışlardır. Kadın feracelerindeki yenilenme ve değişimin bu dönemde ortaya çıktığı görülmektedir. Feracelere danteller, kırmalar, gösterişli ve parlak harçlar eklenmiş, gümüş saplı şemsiyeler ve mücevherli eldivenler bu şıklığı tamamlamıştır. Baş giyimlerinde abartılı çiçekli gösterişli başlıklar, yakasız kullanılan feracelere bele hatta etek ucuna uzanan bahriye yakalar eklenmiştir.

Art Nouveau stili 1890-1914 yılları arasında çoğunlukla dekoratif sanatlar ve mimaride kendini göstermiş Yeni Sanat olarak ta bilinen bir sanat akımıdır. Natüralist ve simgesel olarak tanımlanabilen Art Nouveau, zarif bitkisel motiflerin kullanıldığı, doğanın estetiğini stilize eden bir üsluptur.

Osmanlı’da modernleşme etkileri görülen bu dönemde Art Nouveau akımının da etkileri sanat dallarına yansımıştır. Bu durumun ortaya çıkması ile sanat kollarında uyumlu bir bütün oluşturma ve yenilenme ihtiyacı doğmuştur. Bu estetik hareketle giysilerde ve el sanatlarında da Art Nouveau’nun etkisi

görülmeye başlanmıştır. Artistik elbiseler, elbise hareketinin reformu olmuştur.

Mimaride görülen kıvrımlar, çemberlerin spiral dönüşleri giysilerde görülmeye başlamıştır. Bu özellikler drapelere kumaşa yansımaktadır. İri çiçek ve yaprak desenleri gösterişli işlemlerle kumaşa aktarılmıştır. Erkek kıyafetlerindeki Batılılaşma, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla (1826) başlar. Padişahlar pantolon ve ceketten oluşan iki parçalı üniformalar giymiştir. Fes de 1828'den sonra giyilmeye başlamıştır.

Cumhuriyet Dönemi Giyimine Geçiş

Osmanlı'nın son dönem giysilerinde görülen Batılılaşma etkileri devam etmektedir. Giysilerde modern tarza geçişte erkek giyiminde görülen ağı bol, paçaları daralmış, beli kemerli ve önü ilik düğme ile kapanan şalvar pantolon arası giyim, geçiş döneminin en iyi örnekleridir. Uzun ceketler önce Batıdan geldiği şekilde, önden yakaya kadar düğmeli ve çoğunlukla bedene oturan ya da bol kullanılabilen Redingotlardır. Daha sonra yakaları biraz daha oyularak içinden gömleğin görünmesine imkân verecek şekilde İstanbul'da denilen kesimler kullanılmaya başlanmıştır. Pantolon, ceket ve festen oluşan erkek kıyafetleri Cumhuriyet dönemine kadar kullanılmıştır. Tanzimat Dönemi ile başlayan Batılılaşma ilerleyen yıllarda kadın ve erkek giysilerine de etki etmiştir. Batılılaşma Dönemi ile birlikte giysilerdeki değişim ve modernleşme Cumhuriyet Döneminde de devam etmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında öncelikle erkek modasında bir değişim görülmektedir. Osmanlı kadınlarının toplum içinde kendilerini ifade etmeleri ve tanıtılmaları II. Meşrutiyetle birlikte olmuştur. Buna bağlı olarak önceki dönemlerde kadınların kılık ve kıyafetlerine ait değişiklik istekleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde daha da artmıştır. Kadınların giysilerinin rahat olması, sosyal yaşantılarını kısıtlamayacak şekilde kıyafetlerin yenilenmesi konuları dikkatleri çekmeye başlamıştır.

Atatürk kadınların uygar dünya içinde yer almaları gerektiğini belirtmiştir. Cumhuriyetin erkek ve kadınının, kıyafetine önem veren bir görünüm içinde olması gerektiğini vurgulayan Atatürk kendi giyim kuşamıyla da modern görünüme örnektir. Şapkanın kabulüyle birlikte giyimde modernleşme kültürü oluşmuş, şapkayla birlikte kıyafetlerde değişmeye başlanmıştır. Türk toplumunun giyim kuşamı Atatürk ile değişmiş, yapılan inkılaplar ile modern görünümlü toplum ortaya çıkmıştır.